

1/2018

SVET a my

ISSN 1339-911X

25 rokov Slovenskej republiky

Sto štátov sveta ju uznalo hneď po vzniku

Vyšehrad pod slovenskou taktovkou

V júli po piaty raz preberieme predsedníctvo V4

Mierové hry v tieni konflikte

Naštartovali ZOH 2018 medzikórejský dialóg?

Macedónsko na prahu premien

Pre mnohých je doteraz „terra incognita“

Kybernetické útoky stále hrozia

Základom ochrany je prevencia

• Diskusie o členstve v EÚ pokračujú.

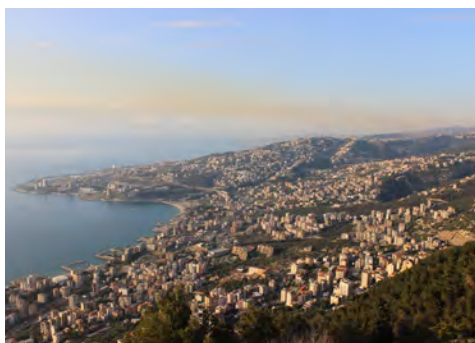
• SR vedie od 1. januára 2018 Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu.

• Nórske fondy podporili zmysluplné projekty.

• Duch starovekého Grécka v Pjongčangu.
Foto: Leonard Zhukovsky/Shutterstock.com.

• Reportáž z Libanonu.

Obsah

3 PRÍHOVOR MINISTRA MIROSLAVA LAJČÁKA

4 MY SME EÚ: NÁRODNÝ KONVENT O ÚNII MÁ ZMYSEL

6 PREDSEDÁME FÓRU PRE BEZPEČNOSTNÚ SPOLUPRÁCU OBSE

9 VZNIK SR V MEDZINÁRODNOPRÁVNÝCH SÚVISLOSTIACH

12 PREZENTÁCIA NAŠEJ KULTÚRY V „OSMIČKOVOM“ ROKU

13 LIST Z ABÚ ZABÍ

14 VYŠEHRAD POD SLOVENSKOU TAKTOVKOU

16 PESCO – ZÁSADNÝ MÍĽNIK V OBRANNEJ POLITIKE ÚNIE

18 FÍNSKO JE NÁŠ VZOR V INOVÁCIÁCH

20 FINANČNÉ MECHANIZMY V ZAHRANIČNEJ POLITIKE

22 MACEDÓNSKO NA PRAHU PREMIEN

24 MIEROVÉ HRY V TIENI KONFLIKTU

27 LIBANONSKÝ ZÁZRAK

30 SPIEVAJME SI DIEVKY...

31 KYBERNETICKÉ ÚTOKY STÁLE HROZIA

32 KRÁTKY SLOVNÍK DIPLOMATICKEJ PRAXE

34 PREDSTAVUJEME EUROMINCE – CYPRUS

35 ZROD NAŠEJ DIPLOMACIE OČAMI JEJ AKTÉROV

NOVINKY V MEDZINÁRODNEJ ZMLUVNEJ ZÁKLADNI SR

• Obálka: Pohľad na chrám sv. Jána Teológa v Ochride v Macedónsku.
Foto: John_Walker/Shutterstock.com.

Milí kolegovia, priatelia,

ak som sa niečo naučil za ostatných deväť mesiacov vo funkcii predsedu 72. Valného zhromaždenia OSN, tak je to poznanie, že mnohí politici majú snahu dívať sa trochu krátkozrakou na záležitosti, ktoré nazývame globálnymi. Do istej miery je to pochopiteľné: štátnici sú mnohokrát zavalení dennodennými úlohami – od reagovania na ekonomické problémy a riadenia krajiny, až po svoje vlastné politické prežitie. Často je však príliš blízky pohľad na vec kontraproduktívny, človek by mal trochu ustúpiť, aby získal nadhľad, aby videl nielen jednotlivé stromy, ale celý les.

Začiatok roka 2018 už stihol priniesť dramatické zmeny v krajinách a regiónoch po celom svete – vrátane Slovenska, a v dôsledku mnohých z nich došlo a dochádza k spochybneniu celého radu otázok, ktoré sme považovali za vyriešené a rozhodnuté. Svet v roku 2018 nie je bezpečnejší než ten takto pred rokom. Ani zďaleka nie.

Ako som opakovane zdôraznil vo svojich vystúpeniach na rôznych fórach, medzinárodné spoločenstvo mŕňa príliš mnoho času a peňazí na to, aby reagovalo na konflikty a krízové situácie po celom svete, a príliš málo na to, aby im zabránilo. A keď hovorím o konfliktoch, nemám na mysli len tie vojenské – myslím tým aj tvrdé strety svetonázorov, agresívne vymáhanie vlastných cieľov bez ohľadu na dôsledky, tvrdošijné presadzovanie svojho pohľadu na svet pri súčasnom odmietaní, ba nezriedka až potlačaní iných názorov. Prežitie najsilnejšieho sa – zdá sa – opäť stalo módnym trendom.

Jedným z dôsledkov horeuvedeného je isté odcudzenie obyčajných ľudí od politických elit. Logika a racionálne argumenty prehrávajú v súboji s emóciami a vášňami. Niektorí tomu hovoria svet post-pravdy. Na faktoch nezáleží, podstatné sú emócie. Človek sa už často nedokáže orientovať v záplave informácií, je čoraz zložitejšie rozlíšiť pravdu od lži. Z môjho pohľadu tak dnes vyvstáva ešte nástojčivejšie potreba komunikovať s občanmi, upevniť v nich vieru v relevantnosť a dôveryhodnosť inštitúcií, poukazovať na moc diplomacie. Lebo ak tak neurobíme my, zhostí sa tejto úlohy niekto iný.

Odpoveď na všetky spomínané výzvy tkvie v pochopení a akceptovaní, že žiaden jednotlivec – a žiaden štát, akokoľvek môže byť silný – nedokáže prežiť osve. Protekcionizmus môže fungovať na krátky obmedzený čas, môže dokonca vyústiť do posilnenia mechanizmov alebo ekonomiky, ale v konečnom dôsledku je ako princíp odsúdený na zlyhanie.

V čoraz globalizovanejšom svete nikto nedokáže čeliť problémom sám. Ak sa o to osoba alebo štát pokúsia a zlyhajú, bude to mať dopad na ostatných. A tak, ak chceme, aby sa ďalšia generácia narodila do lepšieho sveta, máme iba jednu možnosť: silný multilateralizmus, v ktorého jadre stojí systém OSN.

Spolupráca medzi štátmi nám prináša nesmierny ošoh. Ukazuje sa, že ak robíme veci spoločne, dosahujeme viac a lepších výsledkov, než keď sa do nich púšťame na vlastnú päsť. Multilateralizmus hrá tiež osobitne dôležitú úlohu pri udržiavaní mieru: umožnil nám získať podporu pre uzavretie mierových zmlúv, mobilizovať partnerov, aby sme spoločne čelili hrozbám pre medzinárodný mier a bezpečnosť. Tých výziev je však viac – niektoré sú dedičstvom minulosti, iné, nové, ešte len vznikajú – od politického násillia cez medzinárodný terorizmus až po neriadenu migráciu.

Ak príde reč na dopady konfliktov, zväčša si ako prvé spomenieme na obeť na životoch a ľudské utrpenie – najvyššiu cenu, ktorú v nich platíme. Nie sú to však jediné následky vojen: napáchané finančné a ekonomické škody sú devastačné a dokážu vrátiť štáty naspäť o dlhé roky, nezriedka aj desaťročia. Čo následne prispieva k utrpeniu ľudí.

A preto pred nami vyvstáva potreba významne posilniť našu schopnosť prevencie pred konfliktmi. Potrebujeme dialóg, otvorenú výmenu názorov a ideí prezentovanú humanitárnymi a politickými sprostredkovateľmi. Potrebujeme identifikovať rozpory a názorové rozdiely v kľúčových otázkach. A potrebujeme dať dohromady súbor preventívnych nástrojov, schopných dosiahnuť zmenu. Máme spoločnú zodpovednosť za osud našej planéty. Aby sme ju naplnili, potrebujeme novátorské partnerstvá, ktoré prekračujú tradičné deliace línie medzi sektormi, stranami, vládami či spoločenstvami.

Multilateralizmus nie je, a nesmie byť súťažou, v ktorej zvíťazí ten najsilnejší. Multilateralizmus nesmie byť klub, do ktorého vstúpime, len ak to vyhovuje našim záujmom. V multilateralizme neslobodno nahradiť dialóg sériou monológov. Ak by sme šli touto cestou, riskujeme podkopanie všetkého, čo sme dosiahli od konca druhej svetovej vojny.

Problémy, pred ktorými stojíme, sú urgentné. Zo svojich domovov dnes vynútené uteká viac ľudí než kedykoľvek od konca druhej svetovej vojny. Konflikty a násillie urobili mnohé časti dnešného sveta neobývateľnými. Bojíme sa s medzinárodným terorizmom, ktorý postavil na hlavu naše tradičné ponímanie mieru a bezpečnosti. Klimatické zmeny predstavujú ďalšiu obrovskú hrozbu – nie vo forme padajúcich bômb či svištiacich guľiek, ale v podobe tichej erózie schopnosti planéty užiť si populáciu. Na tieto hrozby nie je odpoveďou aktivita či iniciatíva jedinca.

Multilateralizmus a spolupráca už nie sú voľbou, opciou. Sú nutnosťou.

*Miroslav Lajčák,
minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR,
predseda 72. Valného zhromaždenia OSN*

Dnes vyvstáva ešte nástojčivejšie potreba komunikovať s občanmi, upevniť v nich vieru v relevantnosť a dôveryhodnosť inštitúcií, poukazovať na moc diplomacie. Lebo ak tak neurobíme my, zhostí sa tejto úlohy niekto iný.

Európska únia je náš životný priestor a všetko, čo sa deje v Únii, priamo alebo nepriamo ovplyvňuje naše životy. Preto je dôležité sa stretávať a spoločne hovoriť o tom, čo pre nás Európska únia znamená, ako vnímame jej pridanú hodnotu, ale aj čo by sme na Únii chceli zmeniť.

#MYSMEEU

Národný konvent o Únii má zmysel

v nich pokračovať vo forme Národného konventu o EÚ pod názvom #MYSMEEU. Prečo konvent a prečo my sme EÚ? Termín konvent je odvodené od slova „convence“ – združovať, stretávať sa. A my sme EÚ preto, lebo Európska únia je náš životný priestor a všetko, čo sa deje v Únii, priamo alebo nepriamo ovplyvňuje naše životy. Preto je dôležité sa stretávať a spoločne hovoriť o tom, čo pre nás Európska únia znamená, ako vnímame jej pridanú hodnotu, ale aj čo by sme v Únii chceli zmeniť.

HLADAJME ODPOVEDE AKO ĎALEJ V ÚNII

Konvent je síce aktivita, ktorá mierne vybočuje z bežnej činnosti rezortu diplomacie. Ale v období, keď EÚ stojí pred otázkou, čo urobí sama so sebou, je zásadné, aby sa odpoveď nehľadala len za zatvorenými dverami na rokovaniach v Bruseli. O naliehavej potrebe takejto diskusie nehovorí len Slovensko. Napríklad francúzsky prezident Emmanuel Macron vo svojom kľúčovom prejave o EÚ na Sorbonne hovoril o tom, že by sa v členských štátoch EÚ mali konať demokratické zhromaždenia, ktoré by generovali aj konkrétnejšie impulzy do debaty o reforme EÚ. Synergia so slovenským národným konventom je znateľná, ale slovenský konvent musí odrážať naše národné očakávania a musí byť organizovaný v takej forme, aká vyhovuje slovenským realitám.

Na Slovensku môžeme mať s konventom isté sebavedomie. S organizáciou konventov máme predsa skúsenosti ešte z predvstupového obdobia. Dokonca sme sa o ne podelili aj s inými. Macedónsko je ostatnou krajinou západného Balkánu, kde Slovensko v novembri 2017 implementovalo tento úspešný projekt. Áno, retrospektíva na predvstupový národný konvent obsahuje s tým dnešným mnoho podobností, no zároveň jednu zásadnú odlišnosť: my sme dnes už členmi Európskej únie. Dnes nediskutujeme o Únii ako o niečom, pre čo sa rozhodujeme. Ale diskutujeme ako jej plnohodnotný a rovnoprávny člen, ktorému záleží na tom, aby Únia bola prínosná, zrozumiteľná a ľudská.

• Fotografie z podujatí #MYSMEEU v Bratislave a v Žiline.
Foto: Tomáš Bokor.

O úspechoch,
ale aj
zlyhaniach
či výzvach
v Únii,
musíme
hovoriť
otvorene
s verejnosťou.

Európska únia nie je dokonalá, má svoje chyby a problémy, ale spolu s ostatnými členskými štátmi sme jednoducho v dobrej spoločnosti. V spoločnosti krajín, ktoré sa opierajú o rovnaký hodnotový základ. Je pravda, že od vzniku EÚ sa veľa vecí zmenilo, Únia si prešla náročným obdobím nepretržitých kríz, ktoré odhalili aj jej dovtedy málo viditeľné vnútorné problémy. Ale hlavný motív, pre ktorý Únia kedysi vznikla, ostal nezmenený – zabezpečiť mier, bezpečnosť a prosperitu v Európe.

INFORMOVANOSŤ ĽUDÍ JE DÔLEŽITÁ

Zároveň o úspechoch, ale aj zlyhaniach či výzvach v Únii, musíme hovoriť otvorene s verejnosťou. Je nevyhnutné informovať ľudí o tom, že vďaka Únii dnes môžeme využívať benefity, plynúce z jednotného vnútorného trhu, ktorý okrem iného vytvára mnoho nových pracovných miest a uľahčuje nám každodenný život, že vďaka Únii telefonujeme bez roamingových poplatkov, cestujeme lacno, rýchlo a bez hraníc. Začiatkom marca tohto roka dokonca Európska komisia schválila program EÚ v hodnote 12 miliónov eur, ktorý umožní bezplatne cestovať približne 20 až 30-tisíc mladým ľuďom po 30 európskych štátoch.

Informovanosť spoločnosti je dôležitá a rovnako chceme dať ľuďom príležitosť a vhodný priestor, aby mohli vyjadriť svoj názor. Verejnosť nemôže byť len pasívnym prijímateľom európskych riešení, ale sa musí aktívne spolupodieľať na dizajnovaní európskej budúcnosti Slovenska.

NÁRODNÝ KONVENT O EÚ POKRAČUJE

S týmto cieľom Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR iniciovalo v minulom roku sériu diskusných podujatí na slovenských univerzitách pod názvom „Slovensko diskutuje o EÚ“. Naša ponuka sa stretla s dopytom slovenskej verejnosti. To bolo pre nás dôležitým impulzom tieto diskusie rozšíriť a v tomto roku

NEEXISTUJE NIČ LEPŠIE AKO EÚ

Konvent je príspevkom, ale je to aj ponuka. Víťané sú ďalšie iniciatívy k debate o európskej budúcnosti Slovenska. Budeme radi, ak sa do debaty zapojí čo najširšia verejnosť – študenti, podnikatelia, predstavitelia samosprávy, mimovládne organizácie, cirkvi, kritici EÚ. Vo februári sme tohtoročný konvent naštartovali úvodným podujatím na Bratislavskom hrade za prítomnosti troch najvyšších ústavných činiteľov. Ich spoločný odkaz bol dôležitý: neexistuje nič lepšie ako Európska únia. Preto sa k nej nesmieme správať tak, ako keby sme mali v zálohe niekoľko vhodných alternatív, ktoré vieme okamžite implementovať.

Do diskusie sa zapojili aj podpredseda Európskej komisie Maroš Šefčovič, zástupcovia politických strán v SR, reprezentanti podnikateľského sektora, mimovládnej sféry, akadémia a zástupca mládeže. Hovorilo sa aj o slovenskom paradoxe: podpora EÚ na Slovensku patrí dlhodobo medzi najvyššie v Únii, obdobne je to aj s dôverou Slovákov v inštitúcie EÚ, pritom vo voľbách do Európskeho parlamentu Slovensko vykazuje rekordne nízku účasť. Konventom sa budeme snažiť nájsť možné odpovede aj na tento paradox a pracovať s verejnosťou na tom, aby účasť v najbližších voľbách do Európskeho parlamentu bola vyššia.

KAŽDÝ HLAS V DEBATE NÁS ZAUJÍMA

Projekt #MYSMEEÚ ďalej pokračuje v regiónoch. Do konca roka je naplánovaných sedem regionálnych podujatí v spolupráci so slovenskými univerzitami. Ich hlavnou časťou je verejná debata s politickým príhovorom a dvoma interaktívnymi panelmi. Snažíme sa, aby boli témy pestré, prispôbené tomu, čo verejnosť v daných mestách a regiónoch zaujíma. V Žiline to bola napríklad

doprava, digitálna ekonomika a pracovné miesta. Popri panelovej diskusii organizujeme aj ďalšie doplnkové aktivity. Tie môžu mať napríklad podobu „infopointu“ #MYSMEEÚ, ktorého cieľom je umožniť študentom a širšej verejnosti sa v neformálnej atmosfére pýtať na agendu Európskej únie. Alebo to môže byť výstava bábok, zobrazujúcich historické postavy európskej histórie, projekcia európskeho filmu, či európsky gurmánsky trh a iné.

Verejná debata o našom členstve je pre budúcnosť európskeho projektu kľúčová. Len prostredníctvom nej dokážeme získať spätnú väzbu od občanov a vyvrátiť mýty o Únii. Nejde tu pritom o propagandu, kampaň, či tabuizovanie kritiky na adresu EÚ. Ide o naozaj otvorenú debatu, v ktorej nás každý hlas zaujíma! Národný konvent má zmysel pre Slovensko a má zmysel pre Európsku úniu.

Ivan Korčok

• Z podujatia v Žiline.
Foto: Tomáš Bokor.

• Ilustrácia dole:
shutterstock.

Kolko nás stojí „európska byrokracia“? EÚ nás stojí menej ako denná šálka kávy

Každý Slovák prispieva do rozpočtu EÚ približne 40 centov denne, čo je menej ako ¼ šálky kávy. Slovensko sa tak zaraďuje medzi krajiny, ktoré

na chod Únie prispievajú relatívne menej. Najviac prispievajú krajiny ako Taliansko, Belgicko a Luxembursko, stále však iba približne ½ šálky. „Kapučino index“ použil aj predseda Európskej komisie (ďalej ako „EK“) Jean-Claude Juncker pri obhajobe navýšenia rozpočtu EÚ po roku 2020. Členské štáty do rozpočtu EÚ momentálne prispievajú sumou vo výške približne 1 % ich hrubého domáceho produktu. Predseda EK by rád toto číslo navýšil na 1,1 – 1,2 % tak, aby EK mala dostatok prostriedkov na financovanie nových výziev, akými sú obrana a bezpečnosť EÚ, riešenie migrácie a klimatické zmeny – a to bez toho, aby musela výrazne škrtiť v dlhodobých prioritách EÚ, akými sú podpora menej rozvinutých regiónov a krajín, ako aj poľnohospodárstvo.

Podľa predbežných výpočtov Ministerstva financií SR by aj po takomto navýšení rozpočtu priemerný Európan prispieval stále menej ako ½ šálky denne, a to aj pri odchode Spojeného kráľovstva z EÚ.

Slovensko má záujem o prijatie ambiciózneho rozpočtu na obdobie po roku 2020, nakoľko sme dlhodobo čistým príjemcom z rozpočtu EÚ. Kým na jeho financovanie sa podieľame približne ¼ šálky kávy denne, pomoc z EÚ vo forme rôznych príspevkov predstavuje až ¾ šálky denne.

Európska byrokracia a euroúradníci

V rámci Európskej komisie pracuje necelých 33-tisíc zamestnancov, čo sa na prvý pohľad môže zdať veľa. Je však potrebné zobrať do úvahy rozsah právomocí Komisie v oblastiach od poľnohospodárstva, cez zahraničný obchod, energetiku, ochranu spotrebiteľa, až po zahraničné veci, či rozvojovú pomoc.

Slovenské ministerstvá tiež zamestnávajú desaťtisíce ľudí, napríklad ministerstvo vnútra takmer 50-tisíc zamestnancov, ministerstvo obrany skoro 20-tisíc, rezort práce takmer 14-tisíc ľudí. V tomto porovnaní je počet zamestnancov v Európskej komisii, ktorej návrhy majú vplyv na životy 510 miliónov ľudí v celej Únii, nízky.

Rozpočet EÚ – kolko prispievame a dostávame

Slovensko od svojho vstupu dostalo z EÚ viac ako 10 mld. eur na rozvoj regiónov, výstavbu ciest, či rozvoj vidieka a poľnohospodárstva. Približne 80 % všetkých verejných investícií na Slovensku tvoria prostriedky z rozpočtu EÚ.

Aktuálny rozpočet, nastavený na roky 2014 – 2020, je pre Slovensko priaznivý. Čistá finančná pozícia pre Slovensko, t.j. rozdiel medzi tým, čo z EÚ dostávame, a tým čo odvieme, je v plusových hodnotách. Konkrétne ide o 13,5 mld. eur.

Región strednej a východnej Európy si zvykol svoju bezpečnosť považovať za samozrejmosť. Súčasná medzinárodnopolitická situácia v jeho bezprostrednom okolí nás však od tohto presvedčenia vzdďaľujú. Región zdďaleka nie je imúnny pred možnou eskaláciou vzťahov medzi štátmi, čo nám dokumentuje nielen neutíchajúci konflikt na susednej Ukrajine, ale aj nie tak dávna vojna na Západnom Balkáne.

Predsedaíme Fóru pre bezpečnostnú spoluprácu OBSE

V tejto atmosfére predstavuje Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE) unikátnu platformu pre dialóg, ktorá za jedným stolom spája všetky krajiny Európy, severnej Ameriky a bývalého Sovietskeho zväzu ako rovnocenných partnerov. Táto platforma, ako jedna z mála umožňuje vedenie dialógu o otázkach bezpečnosti a vzájomných vplyvoch. V súčasnosti je najväčšou regionálnou bezpečnostnou organizáciou s 57 účastníckymi štátmi. Všetky z nich majú rovnaké práva, nakoľko rozhodnutia sa v OBSE prijímajú konsenzom všetkých krajín.

JEDINEČNÁ PLATFORMA NA DISKUSIU

Súčasťou dimenzie, zaoberajúcej sa vojensko-politickými otázkami v regióne účastníckych krajín OBSE, je Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu (FBS), ktoré je autonómnym rozhodovacím orgánom organizácie. Jeho úlohou je prispieť k zvyšovaniu vojenskej bezpečnosti a stability. Pre 57 účastníckych štátov je jedinečnou platformou na vzájomnú diskusiu o aktuálnych bezpečnostných výzvach. Každý účastnícky štát môže kedykoľvek vyjadriť znepokojenie, týkajúce sa týchto výziev. Fórum môže poskytnúť riešenia alebo navrhnúť opatrenia na zmiernenie ich dosahu na európsku bezpečnosť. Opatrenia slúžia ako ukazovatele skorého varovania potenciálnych krízových situácií, pomáhajú štátom predchádzať nedorozumeniam a prispievajú k celkovej stabilite a bezpečnosti regiónu.

Slovenská republika prevzala 1. januára 2018 predsednícku štafetu tohto dôležitého nástroja, na základe rotačného princípu na obdobie jedného trimestra. Predsedníctvo zodpovedá za prípravu, správny priebeh zasadnutí a koordináciu činností súvisiacich s jeho pôsobnosťou. Predkladá návrh programu plánovaných

• Štátny tajomník MZVaEZ SR
Lukáš Parížek a predseda FBS
Radomír Boháč na otvorení Fóra
pre bezpečnostnú spoluprácu,
Viedeň 17. januára 2018.
Foto: OBSE.

a v prípade potreby mimoriadnych zasadnutí FBS, a tiež zodpovedá za identifikáciu tém, podporujúcich dialóg medzi partnermi. Vybrané témy nadviažu na predchádzajúce predsedníctva a konzultácie s ostatnými účastníckymi štátmi, ako aj sekretariátom OBSE a zohľadňujú priority predsedníctva Slovenskej republiky na 72. Valnom zhromaždení OSN.

VYTVÁRANIE BEZPEČNOSTNÉHO PROSTREDIA

Cieľom Fóra pre bezpečnostnú spoluprácu je podnecovať a koordinovať aktívnu spoluprácu účastníckych štátov na vojenskej úrovni vo fundamentálnych politicko-vojenských otázkach bezpečnosti a stability Európy. Jeho hlavným zámerom je vytváranie bezpečnostného prostredia v Európe pomocou nástrojov, akými sú napr. Viedenský dokument 2011 a z neho vyplývajúce regionálne zmluvy. Fórum zároveň pomáha implementovať rôzne opatrenia na budovanie dôvery a bezpečnosti. Verifikácia dodržiavania zmluvných záväzkov, notifikácia vojenských aktivít, rôzne formy vojenskej spolupráce, pravidelná výmena vojenských informácií, plánovacích dokumentov a obranných doktrín, ktoré zahŕňajú návštevy vojenských zariadení a predstavovanie nových zbraňových systémov medzi účastníckymi štátmi, tvoria len zlomok toho, čím sa Fórum na svojich pravidelných zasadnutiach zaoberá.

Fórum je z politicko-bezpečnostného hľadiska významné najmä preto, že do oblasti výmeny informácií, ako aj verifikačných režimov, sú zahrnuté všetky vojenské veľmoci, ktorých ozbrojené sily sú na území Európy dislokované. Uvedomujúc si dôležitosť verejnej kontroly ozbrojených síl a bezpečnostných zborov, Fórum už v roku 1994 prijalo Kódex správania sa v oblasti politicko-vojenských aspektov bezpečnosti.

KLÚČOVÉ PRINCÍPY MEDZIŠTÁTNYCH VZŤAHOV

Ide o dôležitý dokument, ktorý predstavuje významný medzník v riadení bezpečnostného sektora. Zároveň zahŕňa kľúčové princípy vzťahov medzi štátmi, ktoré sa v kódexe zaväzujú zabezpečiť demokratickú kontrolu a politickú neutralitu svojich ozbrojených síl, pričom garantujú dodržiavanie základných ľudských práv personálu, pracujúceho v oblasti bezpečnosti. Okrem toho FBS tiež vytvára limity a poskytuje praktickú pomoc pri boji proti nekontrolovanému a nezákonnému šíreniu ručných a ľahkých zbraní, zaoberá sa zákazom šírenia zbraní hromadného ničenia a dohliada na pravidelný kontakt, spoluprácu a zdieľanie vojenských informácií medzi účastníckymi štátmi OBSE.

Existencia podobného fóra je v súčasnej napätej dobe mimoriadne dôležitá a aktuálna. Účastnícke štáty konflikty v bilaterálnych vzťahoch prenášajú na pôdu OBSE a viacero zmluvných usporiadaní prestáva byť funkčných. Jedným z príkladov je Zmluva o konvenčných ozbrojených silách v Európe, ako aj nedávno zablokované rokovania ku každoročnej implementácii Zmluvy o otvorenom nebi. Preto je našou snahou obnoviť konštruktívny dialóg na pôde OBSE v najširšej možnej miere.

ČO SA NÁM DOTERAZ PODARILLO

V priebehu nášho prostredníctvom FBS sme podporovali implementovanie existujúcich relevantných záväzkov OBSE a ich zefektívnenie, vrátane snáh o ich moder-

nizáciu s ohľadom na zmenenú bezpečnostnú situáciu, nové bezpečnostné výzvy, či technologický pokrok. Tiež sme dohliadali na dodržiavanie povinností, ku ktorým sa všetky účastnícke štáty zaviazali a v prípade nedostatkov pri plnení platných záväzkov sme relevantné účastnícke štáty o tejto skutočnosti upovedomovali a vyzývali k ich odstráneniu. Podobne aj samotná SR si dáva záležať, aby naplnila všetky povinnosti plynúce z relevantných Ministerských rozhodnutí a ďalších dokumentov OBSE. Popri zachovaní neutrality a vyrovnanosti sa nám podarilo zviditeľniť úsilie SR v oblastiach, pokrývaných mandátom FBS.

Pri preberaní predsedníctva v FBS sme sa prihlásili k princípom inkluzivity, transparentnosti a spolupráce, ktoré budú usmerňovať prácu nášho tímu. Aj z toho dôvodu sme volili vyrovnanú agendu, ktorá vie prispieť k oživeniu diskusie medzi účastníckymi štátmi OBSE a budovaniu vzájomnej dôvery. Doteraz sa uskutočnilo v rámci FBS šesť bezpečnostných dialógov. Ukázalo sa, že zaradenie témy hrozieb, týkajúcich sa nezákonného šírenia ručných a ľahkých zbraní (SALW), ako aj príprava na 3. hodnotiacu konferenciu Akčného plánu OSN v rovnakej oblasti, bolo správne. Dôležitosť spočíva nielen v načasovaní, ale aj v skutočnosti, že tieto zbrane majú na svedomí väčšinu obetí konfliktov a nevojnových situácií.

ÚSPEŠNE VYVAŽUJEME VÝBER TÉM A HOSTÍ

Význam transparentnosti a spoľahlivosti vojenských informácií bol vyzdvihnutý z hľadiska vyrovnaného geografického zastúpenia vystupujúcich, ako aj prepojenosti na tzv. štruktúrovaný dialóg. Nestáva sa často, aby na zasadnutí Fóra vystúpili predstavitelia napríklad Ministerstva obrany Bieloruska so svojím pohľadom na otázky transparentnosti vo vojenskej oblasti a súčasne riaditeľ Centra výnimčnosti pre hybridné hrozby z Helsínk, ktorý apeluje na vierohodnosť informácií. Slovensku sa tak darí počas predsedníctva vo Fóre úspešne vyvažovať nielen výber tém, ale aj hostí, ktorí k nim budú vystupovať.

Osobná účasť výkonného tajomníka Organizácie zmluvy o všeobecnom zákaze jadrových skúšok, pre nešírenie jadrových zbraní a pre implementáciu Rezolúcie Bezpečnostnej rady OSN č. 1540 demonštrovala ocenenie našej snahy podporiť vzájomnú informovanosť o pôsobnosti iných medzinárodných

Pri preberaní
predsedníctva
v FBS sme sa
prihlásili
k princípom
inkluzivity,
transparentnosti
a spolupráce, ktoré
budú usmerňovať
prácu nášho tímu.

• Z otvorenia Fóra pre
bezpečnostnú spoluprácu,
Viedeň 17. januára 2018.
Foto: OBSE.

organizácií a OBSE v tejto oblasti. V diskusii rezonovala dôležitosť finalizácie zmluvy o všeobecnom zákaze jadrových skúšok, dokončenia medzinárodného monitorovacieho systému, finančných príspevkov a podpora všeobecného úsilia k nešíreniu jadrových zbraní.

VÝZNAM VOJENSKEJ SPOLUPRÁCE KRAJÍN V4

Rovnako zaradenie otázok správy a reformy bezpečnostného sektora na spoločné zasadnutie FBS a Stálej rady OBSE zapadá do širšieho konceptu prípravy priorit slovenského predsedníctva v OBSE a prispelo k vytvoreniu podmienok pre otvorenie diskusie o jednotnom prístupe organizácie k tejto téme. Výstup diskusie v podobe tzv. „Concept note“ by sa následne mohol stať vhodným podkladom pre prijatie deklarácie, prípadne rozhodnutia ministerskej rady OBSE na konci nášho predsedníctva v roku 2019.

Uvedomujúc si súčasnú geopolitickú realitu, SR iniciovala znovuoobnovenie dialógu o Viedenskom dokumente o opatreniach na budovanie dôvery a bezpečnosti na technickej úrovni. Očividným výsledkom našich snáh je aktívny prístup Ruska v týchto diskusiách, ako aj zvýšenie podpory účastníckych štátov existujúcim návrhom na modernizáciu tejto zmluvy.

S mimoriadnym ohlasom sa v rámci bezpečnostného dialógu stretlo vystúpenie zástupcov ministerstva obrany SR a Maďarska na tému „Vojenská spolupráca krajín V4“. Za posledných 27 rokov svojej existencie krajiny V4 neustále pracovali na projektoch a iniciatívach, ktoré by mohli posilniť našu spoločnú bezpečnosť. Užšia regionálna spolupráca vo vojenskej a obrannej oblasti dokazuje svoj význam predovšetkým v súčasnosti a predstavuje koncept, ktorý má šancu dosiahnuť efektívne výsledky s pridanou hodnotou a môže tak prispieť k mieru a stabilite v regióne.

CESTA K HĽADANIU KOMPROMISOV

V súčasnom globalizovanom a prepojenom svete nie je možné riešiť výzvy, ktorým čelíme, individuálne, ale prostredníctvom úprimnej spolupráce medzi všetkými účastníckymi štátmi. Jediným riešením pretrvávajúcich konfliktov v Európe je mierové urovanie sporov. Dôvodom nedostatočného pokroku je, žiaľ, stále nedostatok skutočného dialógu spolu s absenciou politickej vôle vyrovnať sa s týmito výzvami.

Pri preberaní štafety sme si uvedomovali, že riešenie viacerých problémov si bude vyžadovať nielen správne vedenie, ale aj politické odhodlanie. Zároveň však bolo zrejmé, že v našich ambíciách musíme byť realistickí. Doterajší priebeh zasadnutí fóra svedčí nielen o správnosti nášho úsilia ešte lepšie využiť potenciál organizácie, ale aj o príležitosti stať sa aktívnym hráčom na poli riešenia súčasných problémov. Naše iniciatívy v oblasti modernizácie Viedenského dokumentu alebo úsilia o vnesenie maximálnej miery transparentnosti sú pozitívne vnímané medzi účastníckymi štátmi. Výber tém jednotlivých zasadnutí Fóra, ich vzájomná vyváženosť, vystúpenia pozvaných hostí a expertov, sú na pôde organizácie, ale aj vo velení Severoatlantickej aliancie doteraz hodnotené veľmi pozitívne. O tom, či túto dynamiku dokážeme aj naplno preniesť z FBS v rámci tejto organizácie ďalej, sa presvedčíme počas nášho predsedníctva v OBSE v budúcom roku.

Lukáš Parížek

Fórum pre bezpečnostnú spoluprácu (FBS)

Čo je FBS?

- jeden z dvoch rozhodovacích orgánov Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OBSE), ktoré pravidelne zasadajú
- založené v roku 1992 v Helsinkách
- jedinečná platforma na diskusiu o aktuálnych bezpečnostných výzvach

Úloha FBS

- pomáha uvádzať do praxe opatrenia na budovanie dôvery a bezpečnosti
- cieľom fóra je posilniť zameranie sa na politicko-vojenskú bezpečnosť
- implementuje Kódex správania sa - dokument zabezpečujúci demokratickú kontrolu ozbrojených síl
- poskytuje praktickú pomoc pri boji proti šíreniu nelegálnych ručných a ľahkých zbraní
- zaoberá sa zákazom šírenia zbraní hromadného ničenia
- dohliada na pravidelný kontakt, spoluprácu a zdieľanie vojenských informácií medzi účastníckymi štátmi OBSE

Sídlo

- palác Hofburg vo Viedni
- sídlo OBSE

Predsedníctvo

- mení sa na rotačnom princípe medzi 57 účastníckymi štátmi OBSE
- cyklus je štvormesačný

Predsednícka Trojka FBS

- september - december 2017: Srbsko
- január - apríl 2018: Slovensko
- máj - august 2018: Slovinsko

Naše predsedníctvo vo FBS

Obdobie

- január - apríl 2018
- SR predsedá FBS historicky prvýkrát

Predseda FBS

stály predstaviteľ SR pri OBSE, Radomír Boháč

Princípy nášho predsedníctva v FBS

- inklúzia
- transparentnosť
- spolupráca

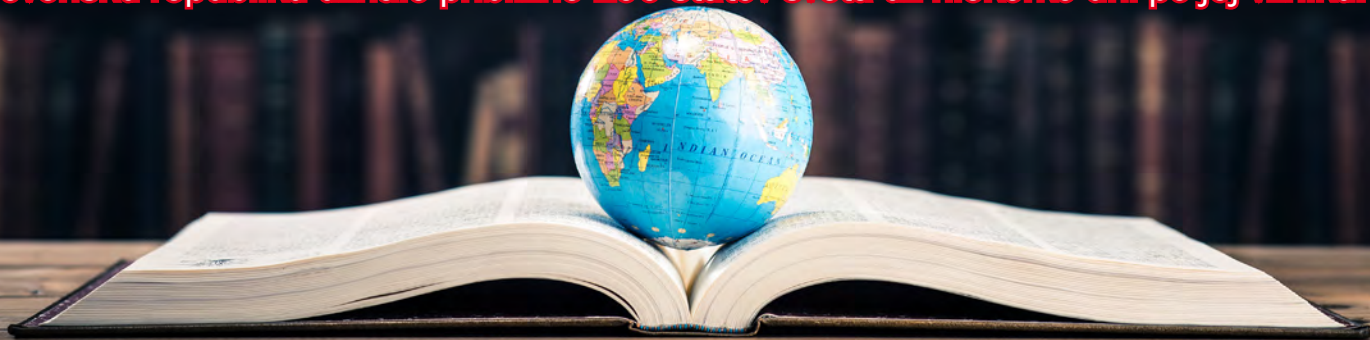

6 prioritných tém

- význam transparentnosti a spoľahlivosti vojenských informácií
- medzinárodné projekty v oblasti ručných a ľahkých zbraní (SALW) a skladovania konvenčnej munície
- UNSCR 1540 Organizácia zmluvy o všeobecnom zákaze jadrových skúšok a jej príspevok k nešíreniu jadrových zbraní (CTBTO)
- reforma a správa bezpečnostného sektora - výhľadové aktivity účastníckych štátov OBSE v oblasti SSG/R
- tretia hodnotiaci konferencia o akčnom programe OSN
- regionálna vojenská spolupráca - Vojenská spolupráca krajín vyšehradskej skupiny a SK-CZ ochrana vzdušného priestoru „Spoločné nebo“

Vznik SR v medzinárodnoprávných súvislostiach

Do medzinárodného spoločenstva vstupuje každý štát svojim vznikom. Príbeh Slovenskej republiky sa v tejto súvislosti začal 1. januára 1993, kedy sa rozdelením Českej a Slovenskej Federatívnej republiky stala novým a samostatným subjektom medzinárodného práva. Preto za veľký diplomatický úspech možno považovať, že Slovenskú republiku uznalo približne 100 štátov sveta už niekoľko dní po jej vzniku.

Do medzinárodného spoločenstva vstupuje každý štát svojim vznikom. Nadväzuje styky s ostatnými štátmi, nadobúda členstvo v medzinárodných organizáciách a objektívne sa stáva členom medzinárodného spoločenstva. Novozvolená Slovenská národná rada v nadväznosti na transformačný proces prijala dovtedy viackrát odkladanú Deklaráciu SNR o zvrchovanosti Slovenskej republiky, a to 17. júla 1992. Na základe medzinárodne uznávaného prirodzeného práva národov na sebaurčenie vyhlásila zvrchovanosť Slovenskej republiky ako základ suverénneho štátu slovenského národa. Deklarácia bola politickým dokumentom, nebola konštitučným aktom, nevznikla z nej samostatná republika, ale bola jasným signálom navonok.

Príbeh Slovenskej republiky sa v tejto súvislosti začal dňa 1. januára 1993, kedy sa derivatívnym spôsobom vzniku, t. j. rozdelením Českej a Slovenskej Federatívnej republiky, Slovenská republika stala novým a samostatným subjektom medzinárodného práva. Taktiež treba zdôrazniť, že vznik samostatnej Slovenskej republiky sa uskutočnil na základe realizácie práva národov na sebaurčenie pokojnou, ústavnou a parlamentnou cestou, a to legítimne a legálne. Tieto skutočnosti potvrdzujú všetky náležitosti, ktoré obsahujú pojmy legitimita a legalita, a to z hľadiska ich naplnenia, resp. vloženia – subsumovania rozhodujúcich predpokladov a podmienok, či rozhodujúcich krokov vzniku samostatnej Slovenskej republiky. Legitimitu dávali v týchto intenciách všeobecné a demokratické voľby z júna 1992.

SAMOTNÝ VZNIK ŠTÁTU NEPOSTAČUJE

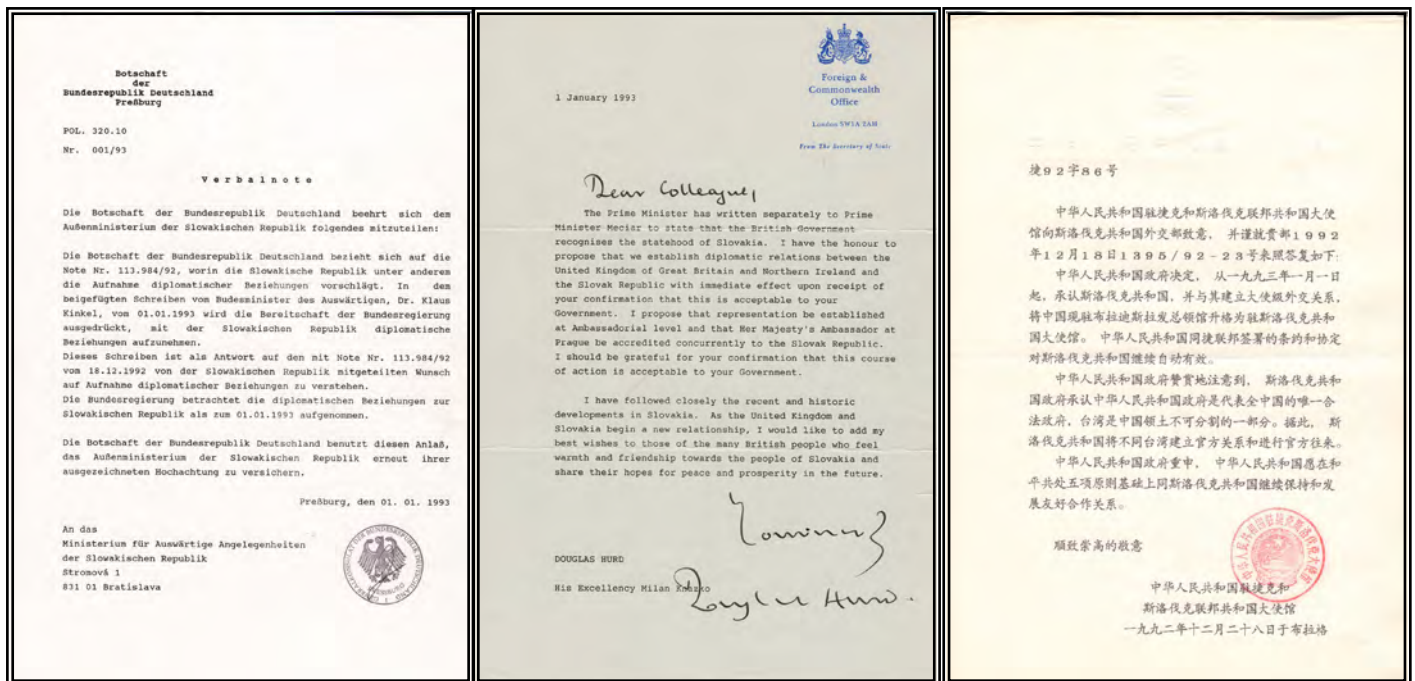
Z hľadiska medzinárodného práva je vznik štátu medzinárodnoprávnou skutočnosťou, s ktorou sú spojené kvalifikované následky. Štát sa stáva už faktom svojho vzniku subjektom medzinárodného práva, pokiaľ ide o základné práva a povinnosti, má plnú medzinárodnoprávnú spôsobilosť a nesie zodpovednosť za porušenie medzinárodného práva, ktorého sa dopustil. Má výlučnú a plnú jurisdikciu na svojom území a od začiatku svojej existencie je povinný zachovávať pravidlá všeobecného medzinárodného práva. Pre účasť na medzinárodnom živote však samotný vznik štátu nepostačuje. Štát disponujúci územím, obyvateľstvom a verejnou mocou je síce subjektom medzinárodného práva, avšak v dôsledku absencie uznania zo strany ostatných štátov by jeho existencia mohla byť limitovaná, nakoľko neuznaný štát má obmedzené možnosti využívania svojej medzinárodnoprávnej subjektivity.

Subjektom medzinárodného práva sa síce stáva štát už v okamihu svojho vzniku, ale svoju štátnosť musí medzinárodne presadiť a udržať, a to nielen na krátku dobu. Ako príklad môžeme uviesť rozpad Socialistickej federatívnej republiky Juhoslávia, kde bola v roku 1991 na chorvátskom území obývanom prevažne Srbmi, zriadená nezávislá tzv. Srbská republika Krajina, avšak medzinárodne sa nepresadila, pretože bola čoskoro pri občianskej vojne v roku 1995 dobytá chorvátskou armádou, ako územie ovládané srbskými povstalcami. Ďalším príkladom je zriadenie Severocyperskej tureckej republiky v novembri 1983, a to po invázii tureckej armády na Cyprus (1974). Uvedenú republiku uznáva iba Turecko, to znamená, že žiadna iná krajina s ňou neudržiava kontakty, a tým pádom s ňou neuzatvára ani medzinárodné zmluvy.

Za veľký diplomatický úspech možno preto považovať, že Slovenskú republiku už niekoľko dní po jej vzniku uznalo približne 100 štátov sveta. Z členských štátov EÚ SR k 1. januáru 1993 nadviazala diplomatické styky s Belgickom, Bulharskom, Chorvátskom, Cyprom, Českou republikou, Dánskom, Fínskom, Francúzskom, Gréckom, Holandskom, Írskom, Lotyšskom, Luxemburskom, Maďarskom, Maltou, Nemeckom, Poľskom, Portugalskom, Rakúskom, Rumunskom, Slovinskom, Veľkou Britániou, Španielskom, Švédskom a Talianskom. S Litvou boli diplomatické styky nadviazané k 6. januáru 1993 a s Estónskom k 15. januáru 1993.

- Vznik
- samostatnej
- SR sa
- uskutočnil
- na základe
- realizácie práva
- národov na
- sebaurčenie
- pokojnou,
- ústavnou
- a parlamentnou
- cestou, a to
- legítimne
- a legálne.

• Hore: Ilustračné
foto: beeboys/
Shutterstock.com.

- Faksimile verbálnych nôt, ktorými štáty uznávajú Slovenskú republiku ako subjekt medzinárodného práva a vyjadrujú pripravenosť nadviazať s ňou diplomatické styky.
- Na strane 10 (zľava doprava): Spolková republika Nemecko, Spojené kráľovstvo Veľkej Británie a Severného Írska, Čínska ľudová republika.
- Na strane 11 (zľava doprava): Lotyšská republika, Štát Izrael, Švajčiarska konfederácia.
- Zdroj: archív MZVaEZ SR.

• PRAX POZNÁ DVA DRUHY UZNANIA ŠTÁTU

- Pod pojmom uznanie štátu sa v teórii medzinárodného práva rozumie jednostranný akt uznávajúceho štátu, ktorým uznávajúcí štát berie na vedomie vznik nového subjektu medzinárodného práva a prejavuje svoj úmysel nadviazať a udržiavať s ním vzťahy. Prax vytvorila dva druhy uznania, a to uznanie de iure, ako uznanie plné, konečné a neodvolateľné, vyjadrujúce vôľu uznávajúceho štátu zaobchádzať s uznaným štátom ako s plným a všestranným subjektom medzinárodného práva, a uznanie de facto, ako uznanie obmedzené a dočasné, ktoré možno kedykoľvek odvolať. Uznanie, ktorého účelom je nadviazať medzinárodnoprávne vzťahy s novouuznaným štátom, pritom nevytvára hodnotiaci úsudok o spoločenskom a politickom systéme uznaného štátu.

- Zatiaľ čo v tradičnom medzinárodnom práve bolo potrebné, aby novovzniknutý štát bol uznaný inými štátmi ako subjekt, dnes už to nie je potrebné. Pokiaľ sa v diplomacii aj dnes použije pojem „uznanie štátu“, tak to môžeme považovať iba za prejav pripravenosti, alebo ochoty s takto novovzniknutým štátom, ako subjektom všeobecného medzinárodného práva nadviazať aj partikulárne zmluvnoprávne vzťahy, prípadne tiež nadviazať diplomatické styky, k čomu je inštitút zmluvy rovnako potrebný.

- Od uznania štátu v dnešnom význame slova je potrebné odlišiť „uznanie vlády“. Je to taktiež prejavom pripravenosti alebo ochoty konkrétnu vládu daného štátu, ktorá sa zostavila väčšinou neústavnou cestou, považovať za predstaviteľa štátu navonok, ako už existujúceho subjektu medzinárodného práva. Takéto uznanie je potrebné najmä k dojednaniu ďalších zmluvnoprávných vzťahov. Aj neústavne zostavená vláda sa časom môže fakticky presadiť a udržať sa, a tým sa stať skutočným nositeľom moci v štáte. Vo výnimočných situáciách môže uznanie, napríklad exilovej vlády, na určitú dobu kompenzovať nedostatok efektívnej kontroly nad územím štátu, okupovaného cudzou mocnosťou (tzv. princíp legality, uznanie exilovej vlády ČSR, Belgicka, Francúzska, Poľska a iných v Londýne počas 2. svetovej vojny).

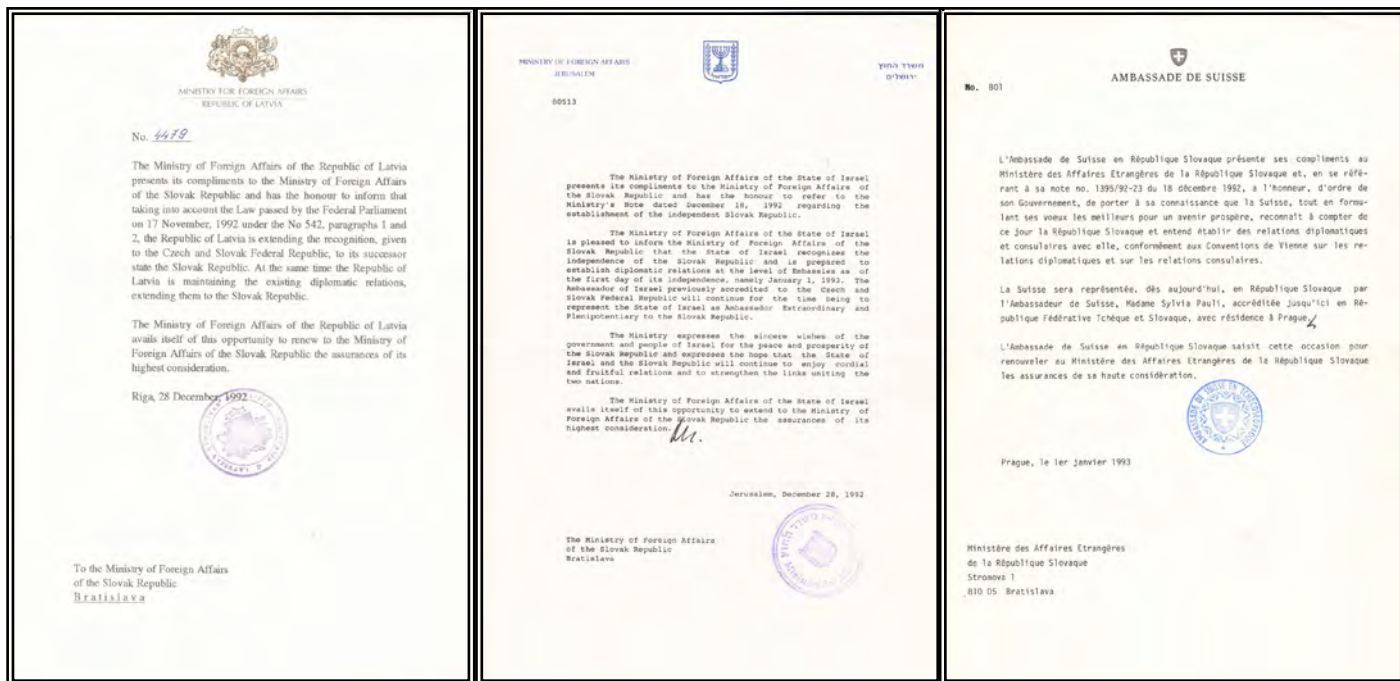
FORMY NADVIAZANIA DIPLOMATICKÝCH STYKOV

S inštitútom uznania veľmi úzko súvisí proces nadviazania diplomatických stykov. Základným predpokladom, resp. podmienkou pre nadviazanie diplomatických stykov je práve vzájomné uznávanie sa zainteresovaných štátov. Viedenský dohovor o diplomatických stykoch (vyhláška ministra zahraničných vecí č. 157/1964 Zb.) ustanovuje, že nadviazanie diplomatických stykov sa uskutočňuje na základe vzájomnej dohody. Niektorá z dvoch strán prejaví určitou formou záujem o nadviazanie diplomatických stykov, napr. v rámci blahoprajného telegramu k vyhláseniu nezávislosti, vyslaním splnomocnenca na rokovanie o nadviazaní diplomatických stykov, vládnym vyhlásením s prejavom ochoty k nadviazaniu diplomatických stykov, diplomatickou cestou prostredníctvom titulára v tretej krajine a pod. Následne druhá strana ponuku akceptuje rozhodnutím hlavy štátu, uznesením vlády, podpísaním spoločného vyhlásenia, alebo výmenou nôt a diplomatické styky sa považujú za nadviazané.

Dohoda nasleduje spravidla až po akte vzájomného uznania, jej podmienky však nie sú vo Viedenskom dohovore podrobne upravené. Z medzištátnej praxe vyplýva, že nemusí ísť o formálny dokument v podobe napríklad dvojstrannej medzinárodnej zmluvy. Forma dohody je ponechaná na výbere strán, ktoré chcú diplomatické styky nadviazať. Komuniké preto môže splniť požadovaný účel dohody o nadviazaní diplomatických stykov.

VŽDY ROZHODUJÚ KONKRÉTNE OKOLNOSTI

Pokiaľ ide o obsah dohody o nadviazaní diplomatických stykov, táto spravidla zahŕňa tri body: nadviazanie diplomatických stykov, výmenu diplomatických predstaviteľov a zriadenie stálych diplomatických misií. Posledné dva body nie sú nevyhnutnou podmienkou a rovnako nie je potrebné trvať na reciprocite, pretože zatiaľ čo jedna strana potrebuje zriadiť svoju diplomatickú misiu v partnerskom štáte, druhý štát nemusí mať záujem zriadiť diplomatickú misiu v prijímajúcom štáte. Vždy rozhodujú konkrétne

okolnosti, intenzita a potreby rozvoja dvojstranných kontaktov. Pre úplnosť je potrebné dodať, že nadviazanie diplomatických stykov zahŕňa podľa prevládajúcich názorov aj nadviazanie konzulárnych stykov. Nikdy však nie naopak (výnimku tvoria niektoré latinskoamerické štáty, ktoré pri existencii diplomatických stykov vyžadujú ešte osobitnú dohodu pre zriadenie konzulárnych stykov). Nadviazanie len konzulárnych stykov však samo o sebe neznamená plné uznanie a nadviazanie diplomatických stykov. To isté platí o zriadení zvláštnych obchodných misí alebo zastúpení.

V prípadoch, v ktorých nedošlo k osobitnému predchádzajúcemu uznaniu de iure, znamená dohoda o nadviazaní diplomatických stykov sama o sebe takéto uznanie. Diplomatické styky totiž nemôžu existovať medzi štátmi, ktoré sa vzájomne neuznávajú. Túto zásadu nie je možné automaticky aplikovať na styky konzulárne. Aj keď nadviazanie konzulárnych stykov a zriadenie konzulátov predpokladá istý stupeň uznania de facto, neznamená uznanie de iure.

ČLENSTVO V MEDZINÁRODNÝCH ORGANIZÁCIÁCH

Medzi subjekty medzinárodného práva, tvoriace medzinárodné spoločenstvo, zaraďujeme okrem štátov i medzivládne medzinárodné organizácie.

Možno konštatovať, že novovzniknutý štát, ktorý neusiluje o členstvo v medzinárodných organizáciách ako napríklad OSN, sa sám limituje a jeho vstup do medzinárodného spoločenstva nie je možné považovať za úplný. S uznaním úzko súvisí procedúra prijatia nového štátu do OSN. Aj napriek tomu, že toto prijatie nemá povahu kolektívneho uznania, v prípade, že štát splní podmienky na prijatie, ktoré sú prísnejšie ako ukladá všeobecné medzinárodné právo pre vznik štátu, zaisťuje mu univerzálna povaha OSN nerušený výkon kompetencií v podstate kdekoľvek a kedykoľvek.

Pokiaľ ide o Slovenskú republiku, dnes je členom mnohých medzinárodných medzivládnych organizácií (konkrétne je členom resp. zmluvnou stranou viac ako 100 medzinárodných organizácií, programov, fondov a konferencií). Po svojom vzniku do ich členstva buď sukedovala po bývalej Českej a Slovenskej Federatívnej republike alebo sa stala úplne novým členom. Slovenská republika sa 19. januára 1993 stala členom OSN ako jej v poradí 180. štát, 9. februára 1993 členom UNESCO a 30. júna 1993 v poradí 31. členom Rady Európy.

Metod Špaček, Karin Kičurová, Matej Kereš

Prvé štáty, ktoré uznali a nadviazali diplomatické styky so Slovenskou republikou k januáru 1993

Štát	Uznanie účinné od	Odovzdanie nóty
Ukrajina	1.1.1993	18.12.1992
Rumunsko	1.1.1993	18.12.1992
Nigéria	1.1.1993	18.12.1992
Taliansko	1.1.1993	22.12.1992
Francúzsko	1.1.1993	22.12.1992
Malajzia	1.1.1993	22.12.1992
Palestína	1.1.1993	23.12.1992

Štát	Uznanie účinné od	Odovzdanie nóty
KEDR	1.1.1993	23.12.1992
Čile	1.1.1993	23.12.1992
Maďarsko	1.1.1993	23.12.1992
Kórejská republika	1.1.1993	23.12.1992
Bulharsko	1.1.1993	23.12.1992
Ekvádor	1.1.1993	23.12.1992
Uruguaj	1.1.1993	23.12.1992

Prezentácia našej kultúry v „osmičkovom“ roku

KOŠICE 2018

MINISTERSTVO ZAHRAJNÝCH VECÍ A EURÓPSKÝCH ZÁLEŽITOSTÍ SR

**Zámerom je
predstaviť Slovensko
ako moderný štát,
ktorého cesta za
krátke obdobie
samostatnosti môže
byť príkladom.**

•Foto: (c) Ondra Vala.

Prvým januárom 2018 sa pre Slovenskú republiku začal rok, ktorý je možno bez váhania označiť za mimoriadny, pretože prináša rad okrúhlych výročí významných udalostí, ktoré sú dôležitými medzníkmi novodobej histórie Slovenska a Slovákov.

.....

Väčšina z výročí je spätá s česko-slovenskými dejinami, čo poskytuje príležitosť pripomenúť si ich spoločne s Českou republikou. Naším záujmom je aj takto zvýrazniť vzájomnosť slovenského a českého národa a nadštandardnú kvalitu vzťahov medzi oboma štátmi, čo deklaruje aj vytvorenie spoločného loga, pod ktorým sa budú konať všetky spomienkové a prezentačné podujatia. Štvrtstoročná existencia samostatnej Slovenskej republiky tiež dáva možnosť zdôrazniť pokojný a kultivovaný spôsob jej vzniku a úspešný príbeh, ktorý píše a miesto, ktoré si vydobyla v medzinárodnom spoločenstve.

NAJDÔLEŽITEJŠIE MOMENTY HISTÓRIE

Hlavným gestom realizácie podujatí v Slovenskej republike je Ministerstvo kultúry, smerom do zahraničia zase Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR. Spoločným zámerom rezortov je rôznou formou informovať o najdôležitejších momentoch novodobej histórie Slovenska a aj prostredníctvom prezentácie kultúrnych podujatí predstaviť Slovensko ako moderný štát, ktorého cesta za krátke obdobie samostatnosti môže byť príkladom.

Usporiadanim štátnych recepcií, organizovaných našimi zastupiteľskými úradmi po celom svete hneď začiatkom januára, si Slovenská republika pripomenula svoj vznik

- a v mnohých prípadoch aj 25 rokov od nadviazania bilaterálnych diplomatických vzťahov s jednotlivými krajinami.

100 ROKOV SLOVENSKEJ DIPLOMACIE

- V oblasti umenia a kultúry rezort diplomacie pripravoval pripomenutie si výročí osmičkového roku už dlhší čas.
- Osobitným príspevkom je spracovanie výstavného projektu „100 rokov slovenskej diplomacie“, ktorý chronologicky zachytáva pôsobenie diplomatov slovenskej národnosti od obdobia pred vznikom prvej Československej republiky až po dnešok. Ich význam spočíval v budovaní spoločného štátu s Čechmi, viacerí boli iniciátormi a aktérmi obrodného procesu, mnohí sa aktívne podieľali na budovaní samostatnej slovenskej diplomacie, na snahe o etablovanie SR na medzinárodnej scéne a pri budovaní vzťahov so zahraničnými partnermi.

- Výstavu otvoril minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák pri príležitosti konania „Hodnotiacej konferencie zahraničnej a európskej politiky SR 2017“ v apríli 2018 v priestoroch nášho ministerstva a následne bude prezentovaná vo viac ako 20 krajinách sveta.

ROZMANITÉ KULTÚRNE AKTIVITY

- V oblasti hudobného interpretačného umenia ponúka MZVaEZ SR, a to aj na spoločné podujatia s českou stranou, vystúpenia „Československého komorného dua“, ktoré tvorí český huslista Pavel Burdych a slovenská pianistka Zuzana Berešová.

- Slovenské moderné umenie bude prezentované v spolupráci so Slovenským centrom dizajnu prostredníctvom multimediálneho výstavného projektu „Hľadanie krásy“ a „Súčasný dizajn“, v spolupráci s Vysokou školou výtvarných umení sa predstaví moderný dizajn študentov pod názvom „Korelácie“.

Súčasťou kultúrnych aktivít SR bude aj prezentácia slovenských dokumentárnych a celovečerných filmov z obdobia československej novej vlny – Útek do Budína, Postav dom, zasaď strom, Ružové sny. Súčasnú slovenskú filmovú tvorbu zastúpia filmy Dom, Kandidát, Učiteľka, Fair Play, Piata loď a Čiara.

V spojitosti s výročím obrodného procesu budú môcť slovenské zastupiteľské úrady pripomenúť prínos a úlohu slovenského politika A. Dubčeka prezentáciou dokumentárneho filmu z dielne RTVS „Sedemdesiatnik Alexander Dubček“.

Vo vybraných mestách Európy je k 50. výročiu obrodného demokratického procesu v Československu plánovaná exteriérová výstava „Invázia vojsk Varšavskej zmluvy“, ktorá zachytáva jeho násilné potlačenie v roku 1968 na 182 m dlhom filmovom páse fotografií Ladislava Bielika.

Jana Tomková, Karol Dendis

List z Abú Zabí

Počas 46 rokov svojej štátnosti Spojené arabské emiráty (SAE) „preleteli“ z kmeňovej spoločnosti do modernej civilizácie s dych vyrážajúcou architektúrou a pokrokovou infraštruktúrou. Chcú byť vo všetkom superlatívne, postavili najvyšší mrakodrap aj najluxusnejší hotel, majú prvé múzeum Louvre mimo Francúzska, obsadzujú popredné miesta v rebríčkoch konkurencieschopnosti vo svojom regióne.

Čo je hlavnou príčinou rýchleho rozvoja tejto jedinej federácie v arabskom svete? Zdá sa, že bezprecedentný rozvoj SAE je dôsledkom koncepčného, vizionárskeho riadenia štátu, ako aj orientácie na reformy a modernizáciu vládnych procesov. Vo vládnom kabinete majú ministrov pre umelú inteligenciu, či pre budúcnosť. Tú chcú aktívne ovplyvňovať nielen doma, ale aj v zahraničí.

Európska únia má so SAE, ako s jedinou moslimskou krajinou v regióne, podpísanú bezvízovú dohodu, prebieha multisektorový dialóg, vrátane ľudských práv. K ich dodržiavaniu v SAE sa aktívne vyjadruje aj Slovensko v rámci procesu Univerzálnych periodických hodnotení (na pôde Rady OSN pre ľudské práva v januári 2013 a 2018).

K rozvoju SAE prispieva mnoho národností. Medzi nimi dlhodobo žije aj približne 1400 Slovákov, ktorí svojimi zručnosťami, umom a skúsenosťami z rôznych odvetví nemalou mierou prispeli a prispievajú k obdivuhodnému vzostupu krajiny. V rámci arabského sveta Slovensko do SAE vyváža najviac – za 11 mesiacov roku 2017 náš export prešiel 171 miliónov eur. Naše veľvyslanectvo napomáha rozvoj ekonomickej spolupráce najmä sústavným pôsobením na miestnu hospodársku scénu, ktorá sa vyznačuje odlišnými špecifikami, než na aké sme zvyknutí v Európe. Spolupráca sa rozvíja najmä v oblastiach špeciálnej techniky, bezpečnosti, pôdohospodárstva, turistického ruchu. Viac ako 100 slovenských subjektov pôsobí v emirátskych zónach voľného obchodu. Aj vďaka FlyDubai, jedinej „zaocéánskej“ pravidelnej leteckej linke z bratislavského letiska M. R. Štefánika, emiráty každoročne navštevuje viac než 30-tisíc turistov zo SR.

Obchodné veľtrhy nadregionálneho významu v Dubaji, ako aj v Abú Zabí, sa tešia frekventovanej účasti slovenských vystavovateľov. Nedávno našu účasť na pravdepodobne najväčšej svetovej potravinárskej výstave Gulfood v Dubaji vo februári 2018 podporila podpredsedníčka vlády SR a ministerka pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Gabriela Matečná. Výstavu IDEX vo februári 2017 zastrelil minister obrany SR Peter Gajdoš. Slovenský projekt Jaguar Land Rover bol na minuloročnom Výročnom investičnom mítingu v Dubaji ocenený ako najlepší z regiónu strednej a východnej Európy. V súčasnosti sa už Dubaj pripravuje na usporiadanie svetovej výstavy EXPO 2020.

V rámci kultúrnych aktivít sme zorganizovali mesiac slovenského výtvarného umenia v Abú Zabí, výstavu slovenského naivného umenia z Kovačice, úspešné workshopy slovenského ľudového tanca pre deti i dospelých. Odbornou verejnosťou vyzdvihované dielo režiséra Ivana Ostrochovského „Koza“ otváralo v roku 2016 Festival európskych filmov.

Vzťahy so Spojenými arabskými emirátmi zažívajú po znovuoživení slovenského zastupiteľského úradu v Abú Zabí koncom roka 2013 mimoriadnu dynamiku a renesanciu. „Ťažko si vybavím nejakú inú krajinu, s ktorou by sme urobili tak veľa za také krátke časové obdobie,“ konštatoval minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák po stretnutí s ministrom zahraničných vecí a medzinárodnej spolupráce SAE šejkom Abdullahom bin Zayedom Al Nahyanom v Bratislave v júli 2017.

Dušan Horniak, veľvyslanec SR v Spojených arabských emirátoch

- V strede vľavo: Viceprezident a predseda vlády SAE, vládca Dubaja, šejk Mohammed bin Rashid Al Maktoum s veľvyslancom Slovenskej republiky v SAE Dušanom Horniakom po odovzdaní poverovacích listín v Abú Zabí 10. novembra 2014.
 - V strede vpravo: Slovenskí účastníci na 3. Medzinárodnom sokoliarskom festivale v Abú Zabí v decembri 2014.
 - Dolu: Workshop slovenského ľudového tanca v Dubaji 17. februára 2018.
- Fotografie na strane: Archív D.H.
- Podkladová fotografia: bright/Shutterstock.com.

Vyšehrad pod slovenskou taktovkou

DYNAMIC VISEGRAD FOR EUROPE

SLOVAK PRESIDENCY 2018/2019 OF THE VISEGRAD GROUP

V júli 2018 Slovensko už po piaty raz preberie na jeden rok do svojich rúk pomyselné kormidlo vyšehradskej lode a bude nielen udržiavať, ale i upravovať kurz plavidla, aby nenarazilo na bralá alebo neuviazlo v plytčinách. Každé doterajšie predsedníctvo nadväzovalo v nastavených programových líniách na svojich predchodcov, no prinášalo aj nové impulzy a svieže myšlienky, ktoré obohatili vzájomnú spoluprácu a posilnili pozíciu regiónu.

Aj keď sa z času na čas ozývajú hlasy, ktoré by chceli rozšíriť V4 o ďalšie štáty, táto myšlienka sa nakoniec nikdy neuskutočnila. Riešením bol tzv. rozšírený formát V4+. Tento formát začína byť čoraz efektívnejším nástrojom na zviditeľnenie V4 v Európe a vo svete.

Hoci sa príprava súčasného slovenského predsedníctva podobá tým predchádzajúcim, predsa len má trochu odlišný charakter. Musí v oveľa väčšej miere zohľadňovať aktuálne dianie v Európe i vo svete. Na pôde EÚ bude počas nasledujúcich niekoľko mesiacov vrcholiť diskusia, týkajúca sa budúcnosti Únie. V marci 2019 opustí EÚ Spojené kráľovstvo a bude sa musieť uzavrieť otázka budúceho usporiadania vzájomných vzťahov. Dôležitým politickým momentom na európskej úrovni bude pokračovanie rokovaní o viacročnom finančnom rámci, ako aj voľby do Európskeho parlamentu. V máji 2019 si pripomenieme 15 rokov členstva krajín V4 v EÚ. Z pohľadu zahraničnopolitických aktivít SR v druhej polovici roku 2018 bude kulminovať príprava na predsedníctvo v OBSE v roku 2019. Súbežný výkon oboch predsedníctiev v prvom polroku 2019 bude predstavovať dodatočnú výzvu.

VYŠEHRAD DYNAMICKY RASTIE

Napriek mnohým krízam, ktorým sme čelili – spomenúť možno plynovú, finančnú a ekonomickú krízu, anexiu Krymu, migračnú krízu, brexit – znamenalo toto obdobie pre náš región dynamický rozvoj a stabilný pokrok. Hospodársky rast krajín V4 za toto obdobie prevyšoval priemer EÚ. Vyšehradské krajiny predstavujú úspešný model ekonomickej transformácie a pozitívny príklad pre iné reformujúce sa štáty. Svojou veľkosťou a počtom obyvateľov by sa dal Vyšehrad porovnať napr. s Francúzskom, čo nie je zanedbateľný faktor. Predpokladaný rast HDP na rok

2018 je mimoriadne priaznivý (SR 3,8 %, PL 3,8 %, HU 3,6 %, ČR 3 %) v porovnaní so starými členskými krajinami EÚ, ako Francúzsko (1,7 %), Nemecko (2,1 %), či Taliansko (1,3 %).

Aj vďaka týmto faktorom sú dnes krajiny V4 sebavedomejšie, uvedomujú si, že európska ekonomická os sa postupne presúva zo západu smerom k strednej Európe. Svedčí o tom aj ďalší fakt. Objem výmeny tovaru medzi Nemeckom a krajinami V4 je o 55 percent vyšší než výmena tovaru medzi Nemeckom a Francúzskom a je vyše dvojnásobkom nemecko-britského vzájomného obchodu. Okrem toho, mnohých diplomatov krajín V4 EÚ vníma ako rešpektovaných odborníkov na oblasť Balkánu.

ROZŠÍRENÝ FORMÁT V4+ SA OSVEDČUJE

Hoci sa z času na čas ozývajú hlasy, ktoré by chceli rozšíriť V4 o ďalšie štáty, táto myšlienka sa nakoniec nikdy neuskutočnila. Prevládol realistický názor, že štyria sa predsa len ľahšie dohodnú ako piati, šiesti, či siedmi. Na to, aby sa zachovala pôvodná V4, ktorá zároveň pritom dokáže spolupracovať s inými, sa prijalo šalamúnske rozhodnutie. Riešením bol tzv. rozšírený formát V4+, ktorý úspešne funguje do dnešných čias. A nielen to. Formát V4+ začína byť čoraz efektívnejším nástrojom na zviditeľnenie V4 v Európe a vo svete. Stále viac krajín vyjadruje svoj záujem spolupracovať s V4.

Príkladom môže byť Južná Kórea, ktorej predstavitelia sa určite radšej stretnú v takomto formáte naraz so všetkými štyrmi krajinami, ako s každou osobitne.

- Rokovanie zástupcov rezortov diplomacií členských krajín V4 a ministra zahraničných vecí Kórejskej republiky Jun Bjung-se, 17. júla 2014 v Bratislave. Foto: MZVaEZ SR.

Šetrí to čas, energiu, ako aj peniaze a je to efektívne. Dnes máme viacero už tradičných formátov spolupráce, napríklad s krajinami Východného partnerstva, západného Balkánu, severských a baltických krajín, Benelu-xu, ako aj s ďalšími európskymi a mimoeurópskymi partnermi. Rozšírený „plus“ formát umožňuje krajinám V4 pružne reagovať na záujem z tretej strany a úrovňou stretnutia zabezpečiť taký výsledok, ktorý prinesie vyšehradským krajinám nové impulzy a možnosti.

HLAS NAŠICH KRAJÍN POČUŤ ČASTEJŠIE

Za štvrté storočie svojej existencie sa vyšehradská spolupráca posunula od koordinácie v otázkach integračného procesu k presadzovaniu spoločných pozícií na európskej úrovni. Štyri krajiny sa stali plnohodnotnou súčasťou v európskych a transatlantických zoskupeniach, ich názoru prikladajú európski partneri vážnosť a vnímajú ho ako významnú súčasť pri rozhodovaní na všetkých úrovniach.

Hlas Vyšehradu nebolo možné od roku 2016 na úrovni EÚ nepočuť. Či už to bolo formou vystúpenia predsedníctva V4 v mene celého zoskupenia na Európskej rade, jednohlasné odmietnutie systému povinných kvót na prerozdelenie migrantov, alebo spoločný názor na dvojakú kvalitu potravín, V4 nadobúda stále pevnejšie sebavedomie. Vidíme však, že niektorí naši európski partneri takýto Vyšehrad vnímajú ako nesolidárny a považujú nás za neochotných prebrať svoj diel zodpovednosti (predovšetkým v otázke migrácie). Pre nás je však dôležité zmeniť takéto nastavenie optiky vnímania niektorých členských krajín Únie. Preto je cieľom predsedníctva SR vo V4 vystupovať v rámci EÚ ako konštruktívny a relevantný hráč, a to najmä v celkovom kontexte diskusií o budúcnosti EÚ.

RUKOPIS SLOVENSKEHO PREDSEDNÍCTVA

V4 bude pre SR aj naďalej prioritným regionálnym formátom pri hľadaní spojencov, ale zároveň pre nás nejestuje voľba medzi V4 a EÚ. V záujme všetkých krajín V4 by malo byť zotrvanie v centre európskeho diania a aktívne ovplyvňovanie tvorby európskych politík. Je však potrebné zdôrazniť, že vyšehradské zoskupenie nikdy nepredstavovalo jednotný politický blok. Naopak, jednotlivé krajiny V4 jasne tlmochia svoje národné pozície, ktoré je potrebné aj v rámci vyšehradskej spolupráce rešpektovať.

Preto hlavné východiská programu slovenského predsedníctva sú založené na troch princípoch. Prvým je presadzovať jednotu, kde je to možné – poukážeme tým na našu schopnosť dohodnúť sa na zásadných postojoch, ktoré môžeme spoločne lepšie presadiť na európskej úrovni. Druhým princípom je prinášať riešenia kde je to vhodné, nakoľko máme záujem uskutočniť spoločne také projekty, ktoré majú praktický pozitívny dosah na občanov v našich krajinách. A napokon, musíme rešpektovať rozdielnosť, kde je to nevyhnutné – v takých prípadoch nebudeme vyvíjať úsilie na dosiahnutie zhody za každú cenu.

- Spoločné foto po rokovaní ministrov zahraničných vecí krajín V4 a západného Balkánu, Bratislava, 31. októbra 2014. Foto: MZVaEZ SR.

KOORDINÁCIA SPOLOČNÝCH POZÍCIÍ V EÚ

Naše predsedníctvo bude zamerané predovšetkým na európske témy, ktoré budú v tom období aktuálne „v kuchyni“ Európskej únie. Jednou z nosných tém bude určite už spomínané vystúpenie Spojeného kráľovstva z EÚ v marci 2019, ktoré priamo ovplyvní krajiny V4. V novom rozpočte EÚ totiž budú v dôsledku brexitu chýbať značné finančné prostriedky, preto bude dôležitá koordinácia spoločných pozícií krajín V4 v súvislosti s novým rozpočtom na ďalšie programové obdobie po roku 2020. Veľkou témou bude budúcnosť EÚ, pričom krajiny V4 majú záujem nielen intenzívne sa zapájať do týchto diskusií na celoeurópskej úrovni, ale priniesť aj svoj pohľad na vec. Ďalšou prioritnou oblasťou, ktorá posledné roky spája všetky krajiny V4, bude intenzívna spolupráca v oblasti digitálnej agendy, ktorú považujeme za kľúčovú v snahe o modernizáciu našich krajín, ako aj zabráneniu odlivu mozgov z nášho regiónu.

Záverom ostáva spomenúť už len jeden, ale veľmi dôležitý fakt. Slovensko má v rámci V4 výnimočnú pozíciu v tom, že je jedinou krajinou, ktorá susedí so všetkými tromi členmi. Znamená to, že by sme mali mať spomedzi ostatných susedov najlepší prehľad o našich partneroch vo V4 a najlepšie ich poznať. Je preto len a len na nás, ako túto výhodu využijeme počas nášho predsedníctva.

Veronika Lombardini, Marko Salini

- Tlačová konferencia po rokovaní ministrov zahraničných vecí V4, Severskej rady a pobaltských krajín (NB8), Štrbské pleso, 13. marca 2015. Foto: MZVaEZ SR.

Stála štruktúrovaná spolupráca štátov EÚ s oficiálnou skratkou PESCO (Permanent Structured Cooperation) je „nástrojom“ spolupráce krajín Únie, ktorý napomôže zvýšenie jej akcieschopnosti pri prekonávaní aktuálnych bezpečnostných výziev.

PESCO – zásadný míľnik v obrannej politike Únie

Pre Slovensko predstavuje PESCO jeden zo spôsobov ako zotrvať v jadre európskej integrácie.

• Hore: Spoločná fotografia hláv štátov po summite EÚ, na ktorom formálne schválili stálu štruktúrovanú spoluprácu v oblasti obrany – PESCO, 14. decembra 2017. Foto: EC – Audiovisual Service.

Prostredníctvom budovania obranných spôsobilostí dokážu zúčastnené krajiny na jednej strane urobiť viac pre bezpečnosť svojho územia a občanov, na druhej strane spoločným úsilím zintenzívniť obranu a bezpečnosť celého priestoru EÚ. PESCO je pre Slovensko výhodné aj preto, lebo mu pomáha zostať v integračnom jadre EÚ. Navyše, víta ho aj NATO.

ČO PREDCHÁDZALO SPUSTENIU PESCO?

K iniciatíve, ktorej dala „zelenú“ Rada Európskej únie v decembri 2017, sa pripojilo 25 členských krajín Únie, s výnimkou Spojeného kráľovstva, Dánska a Malty. Svoj záujem pristúpiť k PESCO deklarovala SR v novembri 2017 odsúhlasením spoločného oznámenia členských krajín EÚ, na ktoré pripojili svoj podpis minister obrany Peter Gajdoš a štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Ivan Korčok.

Spustenie PESCO priamo súvisí s úsilím EÚ posilňovať vlastnú obranu a bezpečnosť, pretože, ako vyhlásil predseda Európskej komisie Jean-Claude Juncker: „Európa si už nemôže dovoliť spoliehať sa na vojenskú silu iných. Na to, aby sme mohli mať silnú európsku obranu, sa musí európsky obranný priemysel inovovať. Stimulom je zhoršujúca sa

bezpečnostná situácia v susedstve Európy a silné ekonomické dôvody pre užšiu spoluprácu pri financovaní obrany medzi krajinami EÚ.“

Vysoká predstaviteľka EÚ a podpredsedníčka Európskej komisie Federica Mogheriniová uviedla, že „na zaistenie bezpečnosti vnútri našich hraníc, ako aj mimo nich, musíme neustále zvyšovať jej účinnosť, investovať viac prostriedkov, budovať spoluprácu medzi členskými štátmi a ďalej rozvíjať úzku spoluprácu s NATO.“ Tieto ambície si EÚ zadefinovala aj vo svojej Globálnej stratégii pre zahraničnú a bezpečnostnú politiku.

SLOVENSKO V PESCO – VÝHODY AJ POVINNOSTI

Pre Slovensko predstavuje PESCO jeden zo spôsobov ako zotrvať v jadre európskej integrácie. Našej krajine prináša táto iniciatíva viacero výhod. Budeme sa môcť zapojiť do mnohonárodných projektov s účasťou ostatných zapojených krajín, zameraných na vybudovanie obranných spôsobilostí. Ide o príležitosť pre opätovné naštartovanie obranného priemyslu na Slovensku a zmodernizovanie našej armády, čo vláda SR prisľúbila aj v prijatom Dlhodobom pláne rozvoja Ozbrojených síl SR do roku 2030.

Naše obranné spôsobilosti zostanú výlučne pod našim velením. Ich zmodernizovanie budeme môcť

využiť pre vlastné národné účely, ale tiež ich nasadiť do micrových operácií EÚ, NATO, či OSN vo svete. Prispejeme k efektívnejšej európskej obrane a finančnú pomoc budeme môcť čerpať z Európskeho obranného fondu.

Okrem výhod Slovensko prijalo aj celý rad záväzkov. Podmienkou pre prístupenie k PESCO bolo prijatie „Stratégie národného plánu implementácie záväzkov a kritérií, vyplývajúcich z účasti na stálej štruktúrovanej spolupráci“ (ďalej ako „Národný implementačný plán“) vládou Slovenskej republiky, čo sa podarilo naplniť v novembri minulého roka. V ňom je zadefinovaných 20 záväzkov spolu s časovým rámcom, v ktorom budeme predmetné záväzky postupne naplňovať (do roku 2021, resp. do roku 2025).

VIAC O NAŠICH ZÁVÄZKOCH A AMBÍCIÁCH

Európska obranná agentúra (EDA) bude monitorovať investície participujúcich štátov do ich obrany. Členské krajiny budú povinné predkladať svoje národné plány Európskej službe pre vonkajšiu činnosť (EEAS) a Európskej obrannej agentúre (EDA), ktoré im poskytnú administratívnu a technickú podporu. Vysoká predstaviteľka EÚ z vedúcej pozície v rámci EEAS a EDA bude každoročne hodnotiť stav plnenia záväzkov každej zúčastnenej krajiny EÚ v zmysle jej Národného implementačného plánu. Ak sa zistí, že krajina svoje deklarované ambície neplní, z PESCO ju vylúčia. Na plnení záväzkov sa na našej národnej úrovni budú podieľať rezorty obrany, zahraničných vecí a európskych záležitostí, financií, hospodárstva a školstva.

Prvým a jedným z najdôležitejších záväzkov SR, vyplývajúcich z PESCO (ale aj v zmysle prísľubu SR v rámci NATO), je pravidelne zvyšovať obranný rozpočet, t.j. vyčleňovať na obranu 1,6 % z HDP do roku 2020 a 2 % z HDP od roku 2024. Z toho by výdavky na modernizáciu a rozvoj Ozbrojených síl SR mali tvoriť viac ako 20 %.

Ďalšie záväzky sa týkajú posilnenia spolupráce krajín v oblasti harmonizácie obranného plánovania, zvýšenia nasaditeľnosti ozbrojených síl, budovania obranných spôsobilostí, odstraňovania nedostatkových spôsobilostí a uskutočňovania mnohonárodných projektov. Krajiny sa rozhodujú samé, na ktorých projektoch PESCO chcú participovať.

ZNÁMA JE UŽ ÚČASŤ SR V PRVÝCH PROJEKTOCH

Nám a Litve sa spomedzi stredoeurópskych a východoeurópskych krajín podarilo ako jediným zaradiť vlastné projekty do zoznamu prvotných (celkovo) 17 pilotných projektov. Slovenský projekt nesie názov „EuroArtillery – nepriama palebná podpora“ (EuroArtillery – Indirect Fire Support). V rámci neho chceme zaujať vedúcu pozíciu. Projekt sme si vybrali na základe faktu, že ide o nedostatkovú spôsobilosť tak v EÚ, ako aj v NATO. O zapojenie do projektu predbežne prejavilo záujem sedem členských krajín EÚ, uchádzajúcich sa o pozíciu člena alebo pozorovateľa. Projekt má za cieľ vyvinúť presnú mobilnú delostreleckú platformu s ďalekým dostrelom, vrátane spoločného systému riadenia paľby, na koordinované použitie zbraňových systémov v mnohonárodných operáciách. SR sa pri jej výrobe môže oprieť o bohatú tradíciu a expertízu vo výrobe delostreleckých systémov.

Slovensko participuje aj na projekte „Vojenská mobilita“, na ktorom sa zúčastňujú takmer všetky členské krajiny Únie. Jeho ambíciou je zjednotiť presuny vojenského personálu

a techniky (napr. na vojenské cvičenia v rámci EÚ) a tiež zosúladiť rozvoj dopravnej infraštruktúry s požiadavkami na vojenskú mobilitu. Sme tiež súčasťou projektov „Európske zdravotnícke velenie“ a „Sieť logistických centier v Európe a podpora operácií“, ktoré navrhlo a koordinuje Nemecko, a tiež členom projektu „Obrnené bojové vozidlo pre pechotu/ obojživelné výsadežné vozidlo/pákové obrnené vozidlo“, s ktorým prišlo Taliansko.

ČO JE EŠTE POTREBNÉ VEDIEŤ O PESCO

PESCO neznamená budovanie európskej armády. Pre takýto krok nejstuje vôľa krajín EÚ, ani zmluvný základ. V členských krajinách by si vyžiadali zásadné (v niektorých prípadoch zrejme ústavné) zmeny v národnej legislatíve. Budovanie národných spôsobilostí bude naďalej spočívať vo výlučnej réžii jednotlivých štátov EÚ.

Základom obrannej politiky pre Slovensko ostáva kolektívna obrana a členstvo v NATO. Severoatlantická aliancia PESCO víta, pretože prispieva k posilneniu jej európskeho piliera. Inak povedané, posilnenie a skvalitnenie obranných schopností národných štátov prostredníctvom PESCO je prospešné a využiteľné nielen v rámci Únie, ale aj Aliancie. PESCO teda nenahrádza NATO, nie je „európskym riešením kolektívnej obrany“ a ani ho neduplikuje.

Vznik PESCO považujeme za zásadný míľnik v európskej obrannej politike za posledných desaťročí. Jej účastníkom, vrátane Slovenska, prináša viacero výhod v podobe modernizácie vojenskej infraštruktúry, ktorá prispieva k zvyšovaniu bezpečnosti v Európe. Súčasne umožňuje aj rýchlejšiu a efektívnejšiu reakciu na bezpečnostné hrozby za jej hranicami. Pre Slovensko je PESCO zvlášť dôležitá, pretože Ozbrojené sily SR sa v súčasnosti modernizujú a tento proces si bude vyžadovať veľa síl aj finančných prostriedkov. SR sa chce prostredníctvom PESCO orientovať nielen na výrobu vojenskej techniky, ale aj na nadviazanie aktívneho prepojenia s európskymi partnermi v oblasti vedy a výskumu.

Alexandra Lašandová

• Hore: Minister obrany SR Peter Gajdoš a štátny tajomník Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Ivan Korčok pri podpise prístupu SR k PESCO, Brusel, 13. novembra 2017. Foto: European Union.

• Ilustrácia dole: vladm/shutterstock.com.

Fínsko je náš vzor v inováciách

Silná viera v rovnosť, demokraciu, starostlivosť o svojich občanov a vzdelanie sú základným kameňom fínskej spoločnosti. Akcenty na tieto atribúty sú dôvodom toho, prečo Fínsko figuruje v rôznych medzinárodných hodnoteniach na popredných priečkach.

Fínsko má jeden z najlepších vzdelávacích systémov na svete, ktorý sa vyznačuje tým, že poskytuje rovnaké príležitosti k vzdelaniu pre všetkých. Vďaka vysokokvalitnému vzdelávaciemu systému sú Fíni schopní úspešne riešiť regionálne i globálne výzvy. Fínsko je najekologickejšou krajinou na svete, s vysokým podielom zelenej a čistej energie a obnoviteľných zdrojov energie. Severská národa inšpiruje Fínov hľadať kreatívne, inovatívne a udržateľné riešenia. Súčasne sa vyznačujú veľmi racionálnym a inovatívnym prístupom pri hľadaní praktických riešení a ich aplikácie do praxe.

MEDZINÁRODNÉ ŠTATISTIKY A HODNOTENIA

Úspešný príbeh fínskeho vzdelávacieho, vedeckovýskumného a inovačného ekosystému najlepšie dokumentujú aktuálne medzinárodné štatistiky a hodnotenia OECD a Svetového ekonomického fóra. Niekoľko príkladov:

- najlepší vzdelávací systém v rámci OECD,
- najlepší systém základného školstva v OECD,
- tretia najinovatívnejšia krajina na svete (po Švajčiarsku a Izraeli) v hodnotení Svetového ekonomického fóra,
- najekologickejšia krajina na svete (Yalova univerzita),
- najbezpečnejšia krajina na svete v hodnotení Svetového ekonomického fóra,
- tretia najmenej skorumpovaná krajina na svete v hodnotení Transparency International,
- druhá najlepšia krajina na svete v otázkach rovnosti pohlaví po Islande v hodnotení Svetového ekonomického fóra.

EFEKTÍVNY FÍNSKY INOVAČNÝ EKOSYSTÉM

Efektívne vybudovaný existujúci fínsky inovačný ekosystém je „odsúdený“ na úspech. Štátne a súkromné inovačné agentúry a centrá s významným rozpočtovým krytím, know-how a základňou expertov výrazne podporujú štátne i súkromné inovačné projekty, ako aj spoluprácu fínskych subjektov s partnermi v zahraničí. Mnohé z týchto inštitúcií pôsobia na

báze súkromno-verejného partnerstva, so zapojením všetkých aktérov spoločnosti do projektov.

Komplexne vybudovaná sieť dlhodobého plánovania s existenciou inštitúcií, ktoré sa týmito otázkami zaoberajú, pomáha nielen k nastaveniu zrkadla, kde sa krajina v danom momente nachádza, ale aj k zadefinovaniu si strategických oblastí krajiny do budúcnosti. To znamená na obdobie, ktoré výrazne prekračuje horizont jedného funkčného obdobia vlády. Hlavnú úlohu v tomto procese zohráva Fínsky inovačný fond SITRA, ktorý združuje aktérov verejnej a súkromnej sféry a podporuje využívanie informácií a trendov v rozhodovaní na úrovni vlády. Na vládnej úrovni koordinuje systém dlhodobého vládnutia riadiaca skupina, zložená zo zástupcov rezortov relevantných inštitúcií. Fínsky inovačný systém profituje aj z existencie unikátneho Výboru Fínskeho parlamentu pre budúcnosť, ktorý vznikol v roku 1993 a pôsobí ako think-tank parlamentu, pričom jeho hlavnou úlohou je stimulovať diskusiu o budúcich trendoch, vede, technologickom pokroku a inováciách.

SPOLUPRÁCA S FÍNSKOM V INOVÁCIÁCH

V tomto úspešnom inovatívnom prostredí sa Slovenská republika prostredníctvom Veľvyslanectva SR v Helsinkách a Sekcie hospodárskej spolupráce MZVaEZ SR usiluje zaujať svoje miesto v jednom z najinovatívnejších prostredí vo svete. Na prepájanie inovačných ekosystémov Slovenska a Fínska slúži Slovenský inovačný styčný úrad (SILO), ktorý bol otvorený v roku 2015 počas návštevy prezidenta SR vo Fínsku. V uplynulých dvoch rokoch začalo naše veľvyslanectvo, a to aj pod hlavičkou SILO a pod vplyvom úspechov fínskeho inovačného ekosystému v globálnom meradle, oveľa intenzívnejšie prepájať slovenských a fínskych vedcov, výskumníkov a odborníkov v oblasti vzdelávania, inovácií a strategického plánovania.

Pod záštitou nášho úradu sme zorganizovali celý rad podujatí, zameraných na spoluprácu v oblasti vzdelávania, vedy, výskumu a inovácií. V rokoch 2015 – 2017 sa uskutočnili dva ročníky akademického fóra za účasti slovenských a fínskych univerzít, workshopy kreatívneho prie-

myslu, vzdelávania a podnikateľské semináre, zamerané na digitálne technológie a dizajn. K zvýšeniu úrovne bilaterálnej slovensko-fínskej spolupráce v oblasti inovácií, digitalizácie, strategického plánovania a vzdelávania prispela aj pracovná návšteva podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu spoločnosti Petra Pellegríniho vo Fínsku v máji 2017 a nedávna návšteva ministerky školstva, vedy, výskumu a športu SR Marty Lubyovej v Helsinkách a Espoo.

ŠTYRI ZÁKLADNÉ KONCEPTY KOOPERÁCIE

Bilaterálne stykové aktivity predstaviteľov SR a Fínska, ako aj organizácia početných slovensko-fínskych podnikateľských, inovačných, vzdelávacích a akademických podujatí, vygenerovali štyri základné inovatívne koncepty spolupráce oboch krajín, ktoré v súčasnosti s fínskymi partnermi realizujeme: vzdelávací koncept, koncept strategického plánovania, koncept vedeckovýskumnej spolupráce (teamingový projekt CEMEA) a koncept spolupráce v oblasti kreatívneho priemyslu s dôrazom na dizajn.

Vzdelávací koncept spolupráce vytvára predpoklady na udržateľnú spoluprácu slovenských firiem a inštitúcií s úspešnými fínskymi firmami v oblasti vzdelávacích technológií, ako aj spoluprácu expertov oboch krajín v oblasti vzdelávania. Konkrétnym výstupom by mal byť transfer úspešných fínskych vzdelávacích technológií na Slovensko a prenos niektorých významných prvkov fínskeho vzdelávacieho systému do nášho Národného programu výchovy a vzdelávania. Iniciátorom konceptu bolo Veľvyslanectvo SR v Helsinkách v spolupráci so Sekciou hospodárskej spolupráce MZVaEZ SR. V súčasnosti je hlavným partnerom veľvyslanectva a SILO Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu SR.

CHCEME VYBUDOVAŤ KULTÚRU VÝNIMOČNOSTI

Cieľom konceptu strategického plánovania je vytvorenie platformy expertov na národnej úrovni a výmena skúseností z inštitucionálneho budovania systému vládnutia a strategického plánovania. Fínsko je v tejto oblasti priekopníkom s úspešným príbehom budovania inštitúcií a vypracúvania národných stratégií a vízií. Hlavným partnerom konceptu je Úrad podpredsedu vlády SR pre investície a informatizáciu spoločnosti a Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (Sekcia hospodárskej spolupráce).

Veľvyslanectvo SR v Helsinkách zohralo kľúčovú úlohu pri začiatkoch vedeckovýskumného projektu CEMEA (Center of excellence for advanced materials application), ktorý je založený na dlhodobej strategickú spolupráci Slovenskej akadémie vied, Vedecko-technického centra Fínska (VTI) – najväčšieho centra svojho druhu v severnej Európe a Helsinskej univerzity. Cieľom projektu je vybudovať kultúru výnimočnosti na Slovensku s využitím financovania v rámci programov EÚ – Horizont 2020 a iných dostupných finančných zdrojov. Projekt je zameraný na oblasti výskumu moderných technológií a nanotechnológií, biomedicíny a biotechnológií. SILO bude zohrávať kľúčovú koordinačnú úlohu pri riešení tohto významného päťročného projektu slovensko-fínskej vedeckovýskumnej spolupráce. Hlavným partnerom projektu je Slovenská akadémia vied.

EXPEDÍCIA DIZAJNÉROV SR DO FÍNSKA

Už takmer dva roky funguje koncept spolupráce v oblasti kreatívneho priemyslu s dôrazom na dizajn. V septembri tohto roku chystáme expedíciu dizajnérov Slovenska do Fínska počas Týždňa dizajnu v Helsinkách. V rámci renomovaného dizajnérskeho podujatia v hlavnom meste Fínska bude Slovenská republika zastúpená početnou dizajnérskou delegáciou, pričom sprievodnými podujatiami budú výstava súčasného slovenského dizajnu, seminár o fínsko-slovenskej dizajnérskej spolupráci a tretí ročník diskusného podujatia tzv. Design Diplomacy na našom veľvyslanectve. Partnerom konceptu je Slovenské centrum dizajnu.

Sme radi, že sa nám darí budovať širokú inovačnú platformu expertov oboch krajín, ktorá bude slúžiť slovenskému inovačnému ekosystému pri presadzovaní cieľov a moderných inovatívnych trendov nielen na národnej úrovni, ale aj v medzinárodnom prostredí.

Tibor Králik, veľvyslanec SR vo Fínskej republike

- Hore: Návšteva ministerky školstva, vedy, výskumu a športu SR Marty Lubyovej vo Fínsku a účasť na seminári k vzdelávacím technológiám, (zľava) Sasu Hovi, Kalle Vähä Jaakkola, Martina Lubyová, Peter Vesterbacka, Tibor Králik.

Foto: archív ZÚ Helsinkí.

- Vľavo, str. 18: Panoráma Helsínk. Foto: Scanrail1/Shutterstock.com.
- Vpravo, str. 18: Podpis Memoranda o porozumení medzi STU Bratislava a Aalto univerzitou na Slovensko-fínskom akademickom fóre v Helsinkách, (zľava) rektor Robert Redhammer a rektor Ilkka Niemelä. Foto: archív ZÚ Helsinkí.
- Dole: Grafický záznam slovensko-fínskeho workshopu kreatívneho priemyslu na Veľvyslanectve SR v Helsinkách. Foto: archív ZÚ Helsinkí.

Finančné mechanizmy v zahraničnej politike

Snáď každý z nás už zachytil pojem „financované z nórskeho fondov“... Z týchto príspevkov boli u nás napríklad rekonštruované mnohé kultúrne pamiatky, realizovaná ochrana prírodného prostredia, či sociálne programy. Finančné mechanizmy sú jednoducho súčasťou naplňovania ekonomickej dimenzie zahraničnej politiky.

- Vľavo: Obnova drevených chrámov, skvalitnenie infraštruktúry Cyklistického chodníka ikon.
- Vpravo hore: Podpis memoránd k nórskeho fondom Foto: Ján Ridzoň.
- Dole uprostred: „Projekt Tokaj je len jeden“ – podpora rozvoja cestovného ruchu vo vinohradníckej oblasti.
- Dole vpravo: Zvýšená ochrana a bezpečnosť – zlepšenie pripravenosti záchranárskych zložiek.

Slovenská republika aktívne participuje na využívaní Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a Nórskeho finančného mechanizmu, označovaných často spoločným pomenovaním „nórske fondy“, ako aj Švajčiarskeho finančného mechanizmu. Národným kontaktným bodom pre realizáciu finančných mechanizmov je Úrad vlády Slovenskej republiky.

PODPORA MNOHÝCH ZMYSLOPLNÝCH PROJEKTOV

Projekty uskutočňované prostredníctvom nich sú vo verejnosti známe a veľmi úspešné a je o ne veľký záujem. Cezhraničná spolupráca, ochrana a revitalizácia kultúrneho a prírodného dedičstva, miestne regionálne iniciatívy na zníženie národných nerovností a podporu sociálnej inklúzie, domáce a rodovo podmienené násilie, prispôbanie sa zmene klímy či zelené inovácie v priemysle sú len niektoré z oblastí, v ktorých bolo od roku 2010 finančne podporených množstvo zmysluplných projektov. Fondy tak prispeli k odstraňovaniu ekonomických a sociálnych rozdielov v Európskom hospodárskom priestore a k spolupráci medzi Slovenskom a prispievateľskými krajinami.

Zatiaľ čo u nórskeho fondov sa v súčasnosti ukončilo v poradí druhé programové obdobie 2009 až 2014 a aktuálne sa začína ďalšie programové obdobie na roky 2014 až 2021, u švajčiarskeho mechanizmu bolo v roku 2017 prvé desaťročné obdobie realizácie úspešne ukončené a predbežne ohlásené spustenie ďalšieho.

NÓRSKE FONDY V CELOEURÓPSKOM KONTEXTE

Vlády donorských štátov a Európska únia podpísali v roku 2016 dohodu o poskytnutí finančnej pomoci v celkovej výške 2801,8 mil. eur v rámci Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru, na financovanie ktorého sa spolupodieľajú okrem Nórska aj Lichtenštajnsko a Island vo výške 4 % z celkového objemu prostriedkov a Nórskeho finančného mechanizmu v programovom období 2014 – 2021, a to pre 15 európskych štátov vrátane Slovenska.

Spomínanými dohodami bolo pre programové obdobie vytyčených 5 prioritných oblastí, pričom jednotlivé krajiny majú možnosť prispôbiť ciele svojim vlastným potrebám. Ide o inovácie, výskum, vzdelávanie a konkurencieschopnosť, sociálna inklúzia, zamestnanosť mladých ľudí a odstraňovanie chudoby, životné prostredie, energia, zmena klímy a nízkouhlíkové hospodárstvo, kultúra, občianska spoločnosť, dobrá správa vecí verejných, základné práva a slobody, ako aj spravodlivosť a vnútorné záležitosti.

GLOBÁLNY FOND REGIONÁLNEJ SPOLUPRÁCE

V rámci oboch finančných mechanizmov boli vyčlenené finančné prostriedky aj pre Globálny fond regionálnej spolupráce. V rámci Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru bolo na regionálnu spoluprácu vyčlenených 55,25 mil. eur, pričom 70 % z uvedenej sumy bude použitých s cieľom zabezpečiť trvalo udržateľnú zamestnanosť mladých ľudí, so špecifickým ohľadom na

oblasti programov, zabezpečujúcich pracovné mobility, duálne vzdelávanie a zdieľanie vedomostí, ako aj výmenu osvedčených postupov a vzájomné učenie medzi organizáciami a inštitúciami, ktoré svojou činnosťou podporujú zamestnanosť mladých ľudí. Túto časť finančných prostriedkov môžu využiť recipienti a ostatné členské štáty EÚ, v ktorých miera nezamestnanosti mladých ľudí presahuje hranicu 25 %. Zvyšných 30 % financií je určených pre regionálnu spoluprácu v prioritných oblastiach, obzvlášť v oblasti zdieľania poznatkov, výmeny osvedčených postupov a budovania inštitúcií.

V rámci Nórskeho finančného mechanizmu bolo na regionálnu spoluprácu vyčlenených 44,75 mil. eur, kde sú oblasti použitia identické a rozdielny je percentuálny pomer výdavkov, ktorý v tomto prípade predstavuje 60 % a 40 %. Podmienky realizácie projektov sú v rámci oboch finančných mechanizmov rovnaké, pričom partnermi projektov financovaných z Nórskeho finančného mechanizmu môžu byť iba nórske subjekty.

V zmluvných dokumentoch o poskytovaní finančnej pomoci sú vytvorené podmienky aj na financovanie ďalších dvoch fondov. Globálneho fondu pre dôstojnú prácu a tripartitný dialóg z Nórskeho finančného mechanizmu vo výške 1 % a Fondu občianskej spoločnosti z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru vo výške 10 % z celkového objemu finančnej pomoci, alokovanej pre každý prijímateľský štát.

NÓRSKE FONDY PRE SR V OBDOBÍ 2014 – 2021

Memorándá o porozumení medzi Slovenskou republikou a Nórsym kráľovstvom, Lichtenštajnským kniežatstvom a Islandskou republikou, súvisiace s čerpaním finančných prostriedkov v Slovenskej republike, podpísali minister zahraničných vecí a európskych záležitostí SR Miroslav Lajčák a vtedajšia nórska ministerka pre EHP a EÚ Elisabeth V. Aspakerová v Bratislave 28. novembra 2016. Memorándá o porozumení, okrem iného, ustanovujú národné riadiace a kontrolné štruktúry a implementačný rámec.

Slovenská republika tak bude v období rokov 2014 – 2021 môcť čerpať finančné prostriedky v celkovej výške 113,1 mil. eur, z toho 54,9 mil. eur z Finančného mechanizmu Európskeho hospodárskeho priestoru a 58,2 mil. eur z Nórskeho finančného mechanizmu, čo je zhruba o 30 miliónov eur viac, ako v predchádzajúcom období rokov 2009 – 2014. Štátny rozpočet SR na financovanie programov rovnako ako v minulosti prispeje 15-timi percentami.

Aktuálne prebieha v rámci každého dohodnutého programu proces prípravy tzv. osnov programov – „Concept Notes“ a následne ich schvaľovací proces zo strany donorov. Po schválení osnov správcovia programov, čiže inštitúcie zodpovedné za implementáciu jednotlivých programov, pristúpia k príprave a k zverejneniu jednotlivých výziev, čo sa predpokladá v priebehu roka 2018.

PROGRAM ŠVAJČIARSKO-SLOVENSKEJ SPOLUPRÁCE

Globálnym cieľom Švajčiarskeho finančného mechanizmu, financovaného z prostriedkov Švajčiarskej konfederácie a štátneho rozpočtu SR, je prispieť k zníženiu hospodárskych a sociálnych rozdielov v rámci rozšírenej Európskej únie, ako aj v rámci Slovenskej republiky. Z finančného príspevku vo výške takmer 67 mil. CHF sme na Slovensku zrealizovali spolu 23 projektov, z toho 19 individuálnych a 4 fondy, respektíve schémy: Blokový grant pre mimovládne organizácie a podporu partnerstiev švajčiarsko-slovenskej spolupráce, Štipendijný fond, Nástroj na prípravu projektov a Fond technickej asistencie. V rámci Blokového grantu bolo podporených celkovo 22 malých projektov a 18 spoločných projektov.

Zamerané boli na tematické oblasti hospodárskeho rastu a zvyšovania zamestnanosti, bezpečnosti, stability a podpory reforiem, životného prostredia a infraštruktúry, ako aj ľudského a sociálneho rozvoja. Do realizácie programu sa zapojilo celkovo 29 švajčiarskych organizácií a inštitúcií, viac ako 42 % prostriedkov bolo alokovaných v regióne východného Slovenska.

VYROVŇAVANIE REGIONÁLNYCH ROZDIELOV

Realizácia Programu švajčiarsko-slovenskej spolupráce v období rokov 2008 až 2017 bola úspešná, čo potvrdil aj Národný monitorovací výbor pre Švajčiarsky finančný mechanizmus. Najvyšší kontrolný úrad Slovenskej republiky skonštatoval, že program sa jednoznačne sústredil na dosiahnutie stanovených cieľov a prístup riadenia programu vyhodnotil ako príklad dobrej praxe.

Švajčiarsko v novembri 2017 schválilo a následne oficiálne zverejnilo obnovenie finančného mechanizmu vo výške 1,302 mld. CHF na ďalšie desaťročné programové obdobie, pričom s 1,046 mld. CHF sa počíta na vyrovňovanie regionálnych rozdielov nových členských štátov Európskej únie a osobitne s 190 mil. CHF na riešenie problematiky migrácie. Prezentovanými prioritami Švajčiarska boli duálne vzdelávanie a migrácia.

Spusteniu mechanizmu budú vo Švajčiarsku predchádzať trojmesačné verejné konzultácie s plánovaným začiatkom v marci 2018. Následne bude návrh mechanizmu na nové obdobie predložený do švajčiarskeho parlamentu. Podpísanie bilaterálnych dohôd, ktoré predchádzajú praktickej realizácii nového švajčiarskeho mechanizmu, sa predpokladá až v roku 2019, čomu, samozrejme, musí predchádzať podpis memoranda o porozumení medzi švajčiarskou vládou a Európskou komisiou.

František Kašický

- Uprostred: Bratislava sa pripravuje na zmenu klímy – pilotná aplikácia opatrení v oblasti zadržiavania zrážok v urbanizovanom prostredí.
- Vľavo dole: Medzinárodné partnerstvo mládežníckeho športu.
- Vpravo dole: Obnova ekosystémových funkcií krajiny horného povodia rieky Ondavy – Ondava pre život.

Macedónsko na prahu premien

Hoci Bratislavu delí od Skopje len 1000 km pohodlnej jazdy autom maďarskými a srbskými diaľnicami, prípadne hodina a pol letu medzi oboma hlavnými mestami, Macedónsko je pre väčšinu našich občanov, cestovateľov, podnikateľov či študentov stále „terra incognita“.

- Hore: Panoráma mesta Ochrid na brehu rovnomenného jazera.

- Dole: Burinou obrastený Skopský akvadukt.

- **P**ritom s Macedónskom sa na Slovensku mnohokrát stretávame bez toho, aby sme si to uvedomili. A to vďaka tisícke macedónskych občanov, prevažne albánskej a tureckej etnicity, ktorí na Slovensku podnikajú najmä v oblasti stravovacích služieb. V našich mestách a na vidieku ponúkajú balkánsku zmrzlinu, cukrovinky, či pizzu. Spýtajte sa „vášho“ zmrzlinára alebo cukrára odkiaľ pochádza a takmer s istotou vám odpovie, že z macedónskeho Gostivaru, Vrapčišta, alebo Tetova.

SLOVENSKÁ JAMA V POHORÍ KARADŽICA

- „Geografická neznalosť“ v oblasti gastronómie platí aj v opačnom garde. Drvivá väčšina obyvateľov Macedónska netuší, že tamojší najznámejší a najstarší pivovar (Skopska pivara) varí pivo (Skopsko) výlučne z hurbanovského sladu. Nemožno vylúčiť, že slad je importovaný aj niektorými zo 150 nových nákladných vagónov, ktoré pre

Macedónske železnice pred niekoľkými rokmi vyrobili v ŽOS Trnava, vďaka čomu bola zmodernizovaná jedna pätina tamojšieho vozňového parku.

Nemenej bizarným spojivom medzi oboma krajinami je, že najhlbšia jaskynná priepasť v Macedónsku nesie meno Slovenská jama (Slovačka jama). Nachádza sa v pohorí Karadžica južne od Skopje a v roku 2006 ju náhodou, cestou do susedného Albánska, objavili speleológovia z Liptovského Mikuláša. Odvtedy ju, spolu s macedónskymi kolegami, každoročne v letnom období skúmajú. Doposiaľ sa v geomorfologicky náročnom krasovom teréne podarilo zostúpiť do hĺbky 650 m, pričom dno priepasti ostáva v nedohľadne.

Priame letecké spojenie medzi Bratislavou a Skopje, ktoré od marca 2016 trikrát týždenne prevádzkuje nízkonákladová spoločnosť, významne prispelo k zvýšeniu turistickej výmeny v oboch smeroch. Väčšina cestovateľov zo Slovenska prichádza do Macedónska kvôli dvom atrakciám – Ochridu a tzv. projektu Skopje 2014.

PRVÁ EURÓPSKA UNIVERZITA V OCHRIDE

Ochridský región s rovnomenným mestom a jazerom, má na turistickej mape Európy i sveta významné postavenie, keďže je jednou z len asi 30 lokalít, ktoré sú súčasne zapísané na zozname svetového kultúrneho aj prírodného dedičstva UNESCO. Pre kresťanov zo Slovenska je osobitne dôležité, že Ochrid sa stal útočiskom učeníkov sv. Cyrila a sv. Metoda po ich vyhnaní z Veľkej Moravy po Metodovej smrti v roku 885. Pokračovatelia moravskej misie – sv. Kliment Ochridský a sv. Naum Ochridský zanechali na území dnešného Macedónska výrazné stopy v oblasti viery, vzdelania a kultúry. Tzv. ochridská škola, nazývaná aj prvou európskou univerzitou (tá v Bologni vznikla neskôr), zabezpečila asi 3500 študentom vzdelanie v slovanskom jazyku a hlaholskom písme.

Hroby oboch svätcov sa nachádzajú na protiľahlých brehoch Ochridského jazera, prvý v kostole sv. Klimenta v meste Ochrid a druhý v kláštore sv. Nauma pri macedónsko-albánskej hranici, pričom sú významnými pútnickými miestami (aj Slovákov). V súvislosti s Ochridom však treba uviesť, že regiónu dodnes chýba moderná turistická a dopravná infraštruktúra, adekvátne jeho kultúrnemu významu a rozvojovému potenciálu. Ochrid, nazývaný aj balkánskym Jeruzalemom, je paradoxne najnavštevovanejšou aj najzadlženejšou samosprávou v Macedónsku.

SKOPJE S TURECKÝM I JAPONSKÝM VPLYVOM

Dnešné Skopje veľkosťou pripomína Bratislavu, hoci presný počet obyvateľov mesta nepozná ani jeho primátor. Je tomu tak preto, lebo posledný census sa v Macedónsku konal v roku 2002 a na organizáciu ďalšieho sčítania ľudu nie je v krajine politická vôľa. Hlavné mesto je veľmi rôznorodé z hľadiska etnického, religiózneho, urbanistického i sociálneho. Osmanské Turecko zanechalo výraznú architektonickú stopu v najstaršej časti Skopje (Starý bazár), ktorá zárazkom zostala nedotknutá zemetrasením z roku 1963, ktoré zrovnalo 80 % mestských objektov (vrátane rodného domu laureátky Nobelovej ceny mieru a v roku 2016 kanonizovanej Matky Terezy) a vyžiadalo si viac než 1000 obetí a 200-tisíc bezdomovcov. Zemetrasenie sa nedotklo ani rímskeho akvaduktu pred verejnosťou „ukrytého“ na severozápadnej periférii mesta, ktorý patrí k trom najzachovalejším na území bývalej Juhoslávie.

Následnú obnovu Skopje vzal do rúk renomovaný japonský architekt Kenzo Tange, autor viacerých administratívnych a obytných budov v širšom centre, v ktorých sa spája modernizmus s tradičným japonským štýlom. O zvyšok sa postarala socialistická výstavba v období bývalej Juhoslávie. Až do roku 2010, kedy vtedajšia vláda garnitúra ohlásila, pravdepodobne v reakcii na grécke veto pozvaniu Macedónska do NATO na summite v Bukurešti dva roky predtým, rozsiahlu obnovu centra mesta v neoklasicistickom a barokovom štýle – projekt Skopje 2014. Ide o výstavbu 137 objektov (28 budov, 39 sôch, 34 pamätníkov, 4 mostov, triumfálneho oblúka, panoramatického vyhlídkového koľasu, fontány so sochou Alexandra Veľkého, ktorá je vraj najvyššou na svete...).

Projekt mal byť ukončený v roku 2014, zastavila ho však až nová vláda v roku 2017. Z pôvodne ohlásených 80 mil. eur sa jeho cena, podľa expertných odhadov, blíži k neuveriteľným 700 mil. eur. Projekt Skopje 2014 dnes irituje nielen susedné Grécko, ale aj mnohých daňových poplatníkov v Macedónsku, keďže jeho financovanie ide výlučne na margo verejného dlhu.

KOKINO – MACEDÓNSKY STONEHENGE

Aj doprava v Skopje vykazuje isté bizarnosti. Napríklad Skopje je popri Londýne zrejme jediným mestom v Európe, ktorého dopravný podnik využíva červené poschodové autobusy „double-deckre“, vyrobené v Číne. Občania Slovenska si istotne na macedónskych cestách všimnú vozidlá s nápisom „Polícia – pomáhať a chrániť“ či sanitky s logom „SlovakAid“. Policajné autá patria príslušníkom Policajného zboru MV SR, ktorí na základe bilaterálnej dohody pomáhajú macedónskym kolegom pri ochrane štátnej hranice s Gréckom, v kontexte boja proti

nelegálnej migrácii a prevádzkačstvu. V spoločných hľadáckach, fungujúcich po zatvorení tzv. západno-balkánskej migračnej trasy začiatkom roku 2016, sa doposiaľ vystriedalo 250 slovenských policajtov. Pokiaľ ide o sanitky, tie sú donáciou SR pre stanice rýchlej lekárskej pomoci v Skopje, Bitole a Kumanovo.

Málokto z návštevníkov Macedónska však zavíta do unikátnej lokality Kokino, ktorá sa nachádza asi 30 km od mesta Kumanovo. Kokino je paleolitické observatórium, ktoré zrejme už od 19. stor. pred n. l. plnilo okrem astronomickej aj nábožensku (kultúru) funkciu. O jeho význame svedčí, že NASA v roku 2005 zaradila lokalitu medzi 10 najvýznamnejších starovekých observatórií sveta, čím sa Kokino ocitlo v spoločnosti oveľa známejších Stonehenge či Machu Picchu.

SLOVENSKO POMÁHA V REFORMÁCH A INTEGRÁCII

Macedónsko a Slovensko majú spoločného viac, než sa zdá na prvý pohľad. Prvý štát leží v srdci Balkánu, druhý v srdci strednej Európy. Územia oboch sú geomorfologicky členité, bez prístupu k moru. Oba štáty majú piatek susedov, pričom relácie s tými južnými sú zatiaľ odlišným výkladom spoločnej histórie. Oba národy a štáty okrem etnickej a jazykovej blízkosti spája v slovanskom prostredí azda najsilnejšie puto – historické dedičstvo sv. Cyrila a sv. Metoda, ku ktorému sa aktívne hlásia.

Z hľadiska budúcnosti je však dôležitejším spoločné úsilie oboch štátov o ich pevné ukotvenie v transatlantickom a európskom hodnotovom spoločenstve. Je faktom, že Slovensko je pri naplňaní tejto ambície podstatne úspešnejšie. O to silnejší je náš záujem pomáhať Macedónsku v reformách a integrácii do NATO a EÚ najmä odovzdávaním autentických skúseností, vrátane poučení z chýb, ktorých sme sa v oboch náročných procesoch objektívne dopustili. Primárna zodpovednosť za stav demokracie, právneho štátu, trhovej ekonomiky, susedskej spolupráce, a tým aj dynamiku integračného procesu Macedónska však neleží v Bratislave, Bruseli či Aténach, ale v Skopje. Program, rozhodnutie a politika novej vlády premiéra Zorana Zaeva, ktorá je pri moci od júna 2017, v tomto smere naplňajú opatrným optimizmom i nádejou v lepšiu budúcnosť Macedónska a jeho občanov.

Martin Bezák,

veľvyslanec SR v Macedónsku v rokoch 2013 – 2017

- Budova Macedónskej prenosovej električnej sústavy. Transformácia modernizmu na neoklasicizmus ako súčasť projektu Skopje 2014.

- Kláštor svätý Naum s hrobom cyrilometodského učeníka na brehu Ochridského jazera.

V kombinácii s „povešťou nevypočítateľnej krajiny, vláda ktorej je schopná aj najšialenejších akcií“, USA vo väzbe na KLDR po nástupe Donalda Trumpa povýšili obavy zo severokórejskej hrozby na jednu zo svojich bezpečnostných priorít. Ani prijatie rezolúcií a najprísnejších sankcií voči KLDR na pôde Bezpečnostnej rady OSN neprimälo režim, aby sa začal správať zodpovedne a rokoval o zmiernení napätej situácie.

Mierové hry v tieni konfliktu

• Soul, Južná Kórea,
23. decembra 2017.
Kórejský pochod
tisícov ľudí za mier,
proti vojne Severnej
Kórey a Spojených
štátov na námestí
Gwanghwamun.
Foto: Sagase48/
Shutterstock.com.

Na príčine je už vyše dve desaťročia pokračujúci jadrový program Kórejskej ľudovodemokratickej republiky, ktorý vlani zaznamenal značný posun a je trvalým zdrojom nebezpečenstva pre celý Kórejský polostrov. Severná Kórea v septembri 2017 uskutočnila šiestu jadrovú skúšku a v priebehu 16 testov vyskúšala dokopy 23 balistických rakiet rôzneho doletu, vrátane testu ďalekonosnej rakety (ICBM). Postupne sa tak stáva krajinou, ktorá dokáže zbraňami ohroziť nielen susednú Kórejskú republiku, ale zasiahnuť územie USA, čo je tak pre americkú vládu, ako aj jej občanov neprijateľné.

OBOJSTRANNÉ NÁZNAKY DOBREJ VÔLE

Nový juhokórejský prezident Mun Če-in po nástupe do funkcie v máji 2017 začal vysielat signály na obnovenie dialógu s KLDR v duchu filozofie svojich liberálnych predchodcov, ktorá spočíva v presadzovaní zastavenia severokórejského jadrového programu KLDR formou otepľovania vzťahov. Svoju líniu postupu voči KLDR predstavil v prejave, známom ako Berlínska doktrína, ktorý predniesol v predvečer summitu G20 v Hamburgu v júli 2017.

Hlavnou podmienkou normalizácie vzťahov v jeho vízií naďalej zostáva upustenie KLDR od svojho jadrového pro-

gramu a zastavenie provokácií v podobe testov balistických rakiet. Za najdôležitejšie považuje presadzovanie nevojenského riešenia, odmietanie zjednotenia formou „absorbovania“ KLDR, garantovanie bezpečnosti pre severokórejský režim, či prísľub hospodárskej a humanitárnej pomoci. Mun Če-in sa zároveň z hľadiska taktických krokov zameria na možnosť realizácie aktivít, ktoré sa dajú uskutočniť bez väčších ústupkov, ako napríklad stretnutie vojnou rozdelených rodín, využitie športových udalostí v regióne, či zastavenie vzájomných provokácií pozdĺž demilitarizovanej zóny, rozdeľujúcej Kórejský polostrov.

Napriek tomu, že odpoveď zo strany KLDR na túto doktrínu znela v línii dovtedajších vyjadrení režimu, ktoré ako hlavnú hrozbu na Kórejskom polostrove nevnímajú vlastný jadrový program, ale provokácie zo strany USA a Kórejskej republiky, prekvapivý posun bol zaznamenaný v novoročnom príhovore Kim Čong-una v januári 2018. Podľa očakávania síce ohlásil završenie svojho jadrového programu a pristúpenie k masovej výrobe jadrových hlavíc a balistických rakiet, zároveň však vyhlásil aj potrebu deeskalácie medzikórejských vzťahov, obnovenia dialógu a ochotu zúčastniť sa na ZOH so želaním, aby boli úspešné.

Kórejská republika veľmi rýchlo privítala tento signál a ústretovo reagovala na možnosť účasti severokórejského tímu na ZOH v Pjongčangu 2018 vrátane vzájomných sprievodných kultúrnych akcií.

DUCH STAROVEKÉHO GRÉCKA V PJONGČANGU

Počas starovekého Grécka platilo, že olympijské hry sa uznávali ako obdobie prímeria a zastavenia nevraživosti, s rešpektom k súťaživosti. Vtedy boli olympijské hry obdobím osláv nielen športu, ale aj ľudského zmyslu pre mier a pokoj. Zimné olympijské hry v Pjongčangu 2018 akoby obnovili starú tradíciu olympijského prímeria a ukázali, že šport dokáže spájať aj ťažko zlúčiteľné veci.

vanie jadrového programu, alebo skutočným zárodkom dlhodobého záujmu o riešenie problému.

HŔSTKA ŠPORTOVCOV A MASOVÝ SPRIEVOD

Severná Kórea vyslala do Pjongčangu 22 športovcov. Pretekali v štyroch disciplínach – krasokorčuľovaní, alpskej disciplíne, v behu na lyžiach a v ženskom hokeji v spoločnom tíme s Južnou Kóreou, kde bolo dohodnuté, že 3 z celkového počtu 12 severokórejských hráčov musia nastúpiť v každom zápase. Okrem toho KĽDR vyslala 230 roztľieskavačiek, 140-členný orchester a desiatky ďalších funkcionárov a úradníkov, celkom okolo 500 osôb.

Obe Kórey sa po prvýkrát v histórii olympijských hier dohodli, že budú pochodovať a vystupovať pod vlajkou zjednoteného polostrova a predstavili sa dokonca aj spoločným ženským hokejovým tímom. Tri mesiace pred začatím olympijských hier, ktoré boli ešte stále v znamení vysokého napätia, si len málokto dokázal predstaviť, že dôjde tak rýchlo hoci aj len k dočasnému zmiereniu. Bolo cítiť, že obe znepriatelené strany vysielajú signály dobrej vôle a hľadajú príležitosti pre budúce riešenia. Kórejská republika s USA v rámci ústretovosti odložili plánované spoločné vojenské manévry na obdobie po ukončení olympijských a paraolympijských hier a severokórejský vodca Kim Čong-un dokonca pozval juhokórejského prezidenta Mun Če-ina na návštevu do KĽDR.

Prejavy dobrej vôle na oboch stranách síce nemusia ešte znamenať začiatok dlhodobého trendu politického zmierenia, ale určite dali najavo, že šport má neuveriteľnú silu a dokáže byť účinným nástrojom diplomacie. Toto uvoľnenie má zatiaľ zdarné pokračovanie i po ZOH, a to účasťou KĽDR na paraolympijských hrách a spoločnými závermi návštevy 10-člennej juhokórejskej delegácie v KĽDR (5. – 6. marca 2018), vedenej poradcom prezidenta pre bezpečnostné otázky Čong Ji-jongom, bezprostredne po ukončení ZOH, kde sa obe strany dohodli na uskutočnení summitu koncom apríla 2018 v hraničnom Panmunžone.

Kim Čong-un využil ZOH, aby našiel vhodný spôsob nadviazania dialógu s južným partnerom bez straty tváre, avšak pri tradícii vydieračskej politickej praxe KĽDR sa ešte len časom ukáže, či tento krok bol iba snahou o vvrátenie klinu do juhokórejsko-amerických vzťahov, prípadne taktickým krokom a formou „oddychového času“ pre ďalšie pokračo-

- Severokórejskí vojaci pri vojenskej prehliadke v Pchjongjangu pri príležitosti 60. výročia ukončenia kórejskej vojny.
- Foto: Astrelak/Shutterstock.com.

Ich príchod na olympijské hry sprevádzal záujem publika aj svetových médií. Všetci však zostali pod drobnohľadom severokórejskej ochranky, aby náhodou nezutekali a nepožiadali o azyl v Južnej Kórei, ako aj pod kontrolou juhokórejskej ochranky, aby nedošlo k akémukoľvek incidentu, ktorý by mohol byť zneužitý na zhoršenie vzťahov.

IZOLOVANOSŤ ŠPORTOVCOV A DELEGÁCIE KĽDR

Pokiaľ ide o samotné olympijské hry, severokórejskí športovci a ich sprievod z nich zrejme veľa nevideli. Členky spoločného ženského hokejového tímu mali oddelené ubytovanie a osobitný autobus. Skupina roztľieskavačiek, ktorá vyzerala ako deti z pionierskeho tábora, bola uniformovaná a s nacvičenými pokrikmi, jej členky nemohli ísť samostatne ani na toaletu. Chodili tam spoločne, disciplinované čakajúc v radoch a strážené vlastnou aj juhokórejskou ochrankou. Boli ubytované v odľahlom hoteli, takmer 90 km od olympijského areálu. Všetko bolo zariadené tak, aby toho videli čo najmenej, aby sa dozvedeli len minimum o vyspelosti Južnej Kórey a aby nemali možnosť „zbehnúť“.

Sprievodné kultúrne prezentácie delegácie KĽDR vo forme koncertných vystúpení, so skladbami zo 70-tych rokov, narazili na konflikt obsahu skladieb, pretože severokórejské piesne oslavovali dynastiu Kimovcov, čo je v Kórejskej republike ideologicky neprípustné. Skladby s týmto

textom museli nakoniec z repertoáru vypustiť. Severná Kórea nezaplatila za účasť na ZOH 2018 usporiadateľom ani cent a jestvujú podozrenia, že za svoj ústretový prístup vydierala Južnú Kóreu požiadavkami na finančné dotácie a ekonomickú pomoc.

AKO O ZOH 2018 INFORMOVALI MÉDIÁ V KĽDR

Medializácia priebehu všetkých športových a sprievodných kultúrnych udalostí na ZOH 2018 podliehala v KĽDR prísnej kontrole. Počas slávnostného otvorenia olympiády štátna televízia KĽDR vysielala vlastenské piesne a neskôr si severokórejskí občania, ktorí majú prístup k televízii, mohli pozrieť fotografie z úvodu hokejového zápasu spoločného kórejského tímu. Zábery vyzdvihovali najmä skutočnosť, že Kim Jo-čong, sestra severokórejského vodcu, ktorá de facto viedla delegáciu KĽDR, sedí v blízkosti šéfa Medzinárodného olympijského výboru Thomasa Bacha. Športovci boli sotva spomenutí, reportáže sa týkali iba oficiálnej delegácie a politických tém olympijských hier. Šanca, že by bežní ľudia v KĽDR mohli sledovať televízne zábery zo športových disciplín, bola minimálna.

Titulné stránky severokórejských novín zaplnili snímky z vystúpenia roztlietskavačiek na zápasoch spoločného kórejského ženského hokejového tímu, avšak skutočnosť, že tento tím prehrál všetky zápasy, už médiá nespomínali. Je tiež nepravdepodobné, že by severokórejský režim vysielal akékoľvek súťaž, ak by niektorý z ich športovcov „prekvapujúco“ nevyhral medailu. Medzi najväčších favoritov z KĽDR patrili krasokorčuľarisky pár Ryom Tae-ok a Kim Ju-sik, vo finále však skončili na 13. mieste. Televízia CNBC veľmi trefne pripomenula, že Kimov režim rád ukazuje športové úspechy, prehrá sa však vo vysielaní vyhýba.

VLASTNÍCTVO RIEŠENIA JE V RUKÁCH KĽDR A USA

Každý v okruhu zainteresovaných dobre vie, že vojna na Kórejskom polostrove nie je riešením. Bola by to katastrofická vojna apokalyptických rozmerov, s obrovským množstvom obetí, ktorú si neželá žiadna zo strán. V súčasnosti sa KĽDR a USA nachádzajú v štádiu preverovania

možnosti „predbežného“ dialógu. Ak sa KĽDR zdrží na určité obdobie provokačných krokov a urobí určité ústretové gestá voči USA, napríklad formou prepustenia troch zadržaných amerických občanov, ktorí sú odsúdení v pracovných táboroch KĽDR za „nepriateľské akty“, môže to zohrať úlohu katalyzátora a v nadväznosti na medzikórejský dialóg priviesť obe strany k rokovaciemu stolu.

USA dávajú najavo, že síce nemienia popustiť v maximalizácii tlaku na KĽDR, ale sú pripravené rokovať, ak KĽDR vyšle vhodné signály. Ako uviedol minister zahraničných vecí USA Rex W. Tillerson, „naše diplomatické úsilia budú pokračovať až kým nespadne prvá bomba, (pričom) mojím poslaním je nikdy nedovoliť, aby prvá bomba spadla.“ V histórii severokórejsko-amerických vzťahov by to nebolo po prvýkrát, keď by humanitárne otázky a gesto prepustenia zadržaných občanov USA boli využité na naštartovanie bilaterálnych rokovaní.

Kórejská republika si jasne uvedomuje, že k riešeniu jadrovej problematiky KĽDR môže síce prispieť, ale rozhodujúcim faktorom budú priame rozhovory KĽDR s USA. Bez pokroku v týchto vzťahoch zostanú medzi-kórejské rozhovory a summit len sľubným pokusom bez zdarného konca.

Bez ohľadu na ďalšie možné scenáre je možné konštatovať, že ZOH v Pjongčangu vytvorili pre naštartovanie dialógu na Kórejskom polostrove priaznivo naklonenú atmosféru a zohrali sprostredkovateľskú službu, ktorá prelomila ľady. Očakávania sú vysoké a či sa tieto ľady budú ďalej roztápať alebo opätovne zamrznú, ukáže plánovaný medzikórejský summit v apríli 2018 a nasledujúce mesiace.

Milan Lajčiak, veľvyslanec SR v Kórejskej republike

- Hore: Severokórejské roztlietskavačky povzbudzujú v Gangneung Ice Arena na ZOH 2018. Foto: Leonard Zhukovsky/Shutterstock.com.
- Dole: Slávnostné udeľovanie cien pre víťazov ZOH 2018. Foto: Andrew Makedonski/Shutterstock.com.
- Uprostred: Turisti pozorujú veľkú skupinu študentov, ktorí cvičia pred vodcami Severnej Kórey. Foto: LMspencer/Shutterstock.com.

Libanonský zázrak

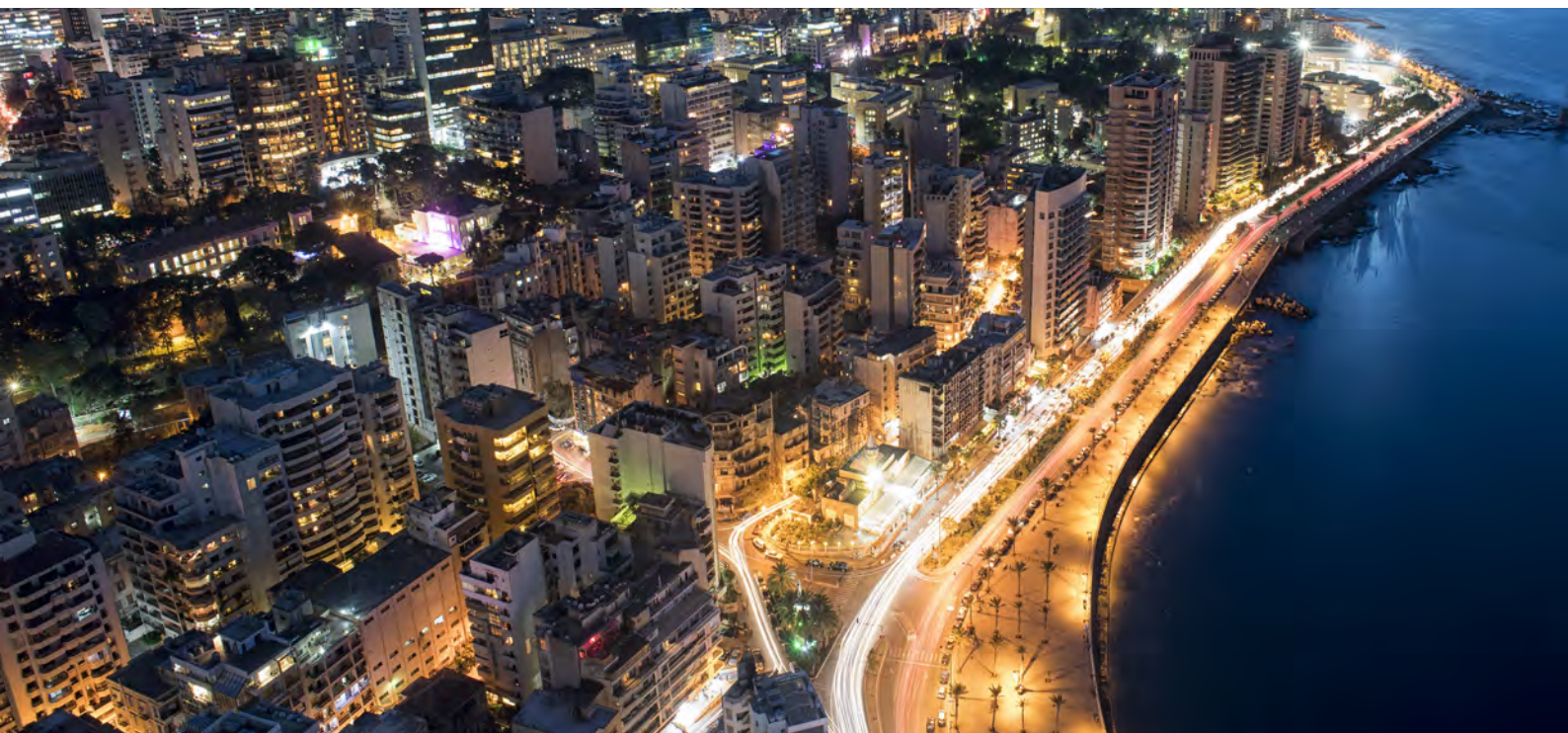
V tesnom susedstve má už viac ako sedem rokov krvavú občiansku vojnu.

Na svojom území hostí utečencov, ktorí tvoria takmer štvrtinu celkovej populácie. V kolektívnej pamäti stále udržia živú spomienku na 15-ročný vnútorný konflikt i izraelskú okupáciu.

A v národnej DNA má predprogramované neustále sektárske a politické rozpory. Libanon. Najkomplexnejšia a najkomplikovanejšia krajina Blízkeho východu, a zároveň aj najviac prítlačlivá a fascinujúca. Počas jednej z mojich prvých návštev v Bejrúte sa ma pred desiatimi rokmi miestna obyvateľka spýtala: „Bude v Libanone opäť vojna?“ „To by ste predsa najlepšie mali vedieť vy, čo tu žijete,“ odpovedal som. Lenže ona chcela

vedieť, aké sú názory mimo Libanonu a jej otázka len odzrkadľovala tradičnú realitu, že o mnohých záležitostiach tejto malej stredomorskej krajiny sa rozhoduje za jej hranicami. Vtedy, v roku 2008, som ešte v rámci predchádzajúcej žurnalistickej kariéry pokrýval hlbokú vnútropolitickú krízu, ktorá takmer vyústila do druhej občianskej vojny. Dnes už v rámci diplomatického pôsobenia v Bejrúte sledujem, ako Libanon balansuje a kľučkuje medzi regionálnymi a medzinárodnými krízami a snaží sa z nich vyviaznúť bez väčšej ujmy. Táto snaha a jej výsledky sa dajú bez preháňania označiť za „libanonský zázrak“.

- Letecký pohľad na Holubie skaly v Bejrúte.
Foto: Diego Fiore/Shutterstock.com.
- Dole: Letecký nočný záber Bejrútu.
Foto: diplomedia/Shutterstock.com.

STAVEBNÝ BOOM PUSTOŠÍ PARÍŽ VÝCHODU

Libanonské hlavné mesto Bejrút malo kedysi prezývku Paríž Východu. Libanon bol križovatkou mocenských a geopolitických záujmov, ihriskom mocných a pieskoviskom bohatých. Tou križovatkou záujmov ostal dodnes. Bejrút však už Parížom Východu nie je. To, čo z tradičnej tváre mesta nevymazala deštrukcia občianskej vojny, veľmi dôkladne dokonali investori a developeri. Bejrút – podobne ako mnoho iných atraktívnych miest – premenili na modernistickú džungľu z betónu a ocele, ktorá by mohla stáť kdekoľvek: v Monaku, Míami, alebo Dubaji.

Mrakodrapy, kancelárske i obytné bloky obsadili najlukratívnejšie a najfotogenickejšie časti mesta, odtlačili alebo zadupali malebné tradičné libanonské domy, zabrali miesto polorozpadnutých a rozstrieľaných ruín z čias občianskej vojny (z rokov 1975 – 1990). Bejrút za posledné roky mení svoj šat aj vzhľad. Čo sa nemení, je pulzujúci život. K obchodíkom, kaviarňam a reštauráciám pribudli nákupné centrá a prechádzka nimi je vždy festivalom konzumu, voní a chutí. Bejrút predstavuje jednu tvár libanonského zázraku.

ŠTVRTINU OBYVATEĽOV TVORIA UTEČENCI

Napriek tomu, že v susednej Sýrii zúri už viac ako sedem rokov nezmyselná vojna, Libanon sa dokázal ubrániť preneseniu jej následkov na svoje územie. Presnejšie – násilnosti a boje sa (s jedinou výnimkou v auguste 2014, keď islamisti obsadili pohraničné mesto Aرسال) do Libanonu neprevälili. Vojnu u susedov však krajina pocítila na obrovskom počte sýrskych utečencov, ktorí ju od roku 2011 doslova zaplavili. K zhruba štyrom miliónom Libanončanov pribudol postupne až milión (niektoré zdroje udávajú až poldruha milióna) sýrskych utečencov. Navyše, Libanon už 70 rokov na svojom území „hostí“ takmer pol milióna palestínskych utečencov, ktorí sem prišli po vzniku Izraela, takže utečenci dnes tvoria štvrtinu jeho obyvateľov.

Pre krajinu s limitovaným územím a zdrojmi, s veľmi krehkou etnickou a náboženskou rovnováhou medzi jednotlivými sektami a konfesiami, to nie je jednoduché sústo. Libanon ani pred sýrskou krízou nedokázal vyprodukovať dostatok elektrickej energie pre vlastnú spotrebu, v dôsledku čoho dodávky elektriny denne na niekoľko hodín prerušujú. Napriek hojným zásobám vody, dodávky pitnej a úžitkovej vody do verejnej vodovodnej siete nefungujú spoľahlivo. Libanon nepoznal a nepozná ekologické spracovanie odpadov. Ich triedenie a recyklácia, ako aj výroba energií z obnoviteľných zdrojov, sú len v plienkach. Napriek tomu – a to je ďalší aspekt libanonského zázraku – krajina naďalej funguje, nič nekolabuje a život beží ďalej.

VEDIEŤ AKO ŽIŤ A SCHOPNOSŤ PREŽIŤ

Samozrejme, Libanončania hundrú, pod povrchom rastie napätie a animozita voči utečencom, ale po siedmich rokoch a takej záťaž je naozaj len zázrak, že sa veci nevyvinuli ešte horšie. Libanon má totiž neuveriteľnú schopnosť, ktorú veľmi trefne vystihla ľudová tvorivosť počas nedávneho pouličného festivalu v jednej bejrútskej štvrti. Ľudia mali na veľký prázdny billboard napísať, čo pre nich znamená Libanon. Jedna z účastníčok lakonicky napísala: „Libanon znamená vedieť ako žiť a prežiť“ – napriek všetkému.“ V týchto slovách je zhrnutá celá libanonská história, realita aj mentalita.

Libanon prežil 15 rokov občianskej vojny, sýrsku aj izraelskú okupáciu. S Izraelom je dodnes vo vojnovom stave. Prežil obdobia, keď krajina dva a pol roka nemala prezidenta, viac ako pol roka nefungovala ani vláda a vyše desať ročia bol bez riadneho rozpočtu. Prežil a prežíva problémy, ktoré prináša vojna v susednej Sýrii: sektárske trenice, terorizmus (vrátane aktivít Daešu), utečencov. Nič z toho mu nebráni, aby jeho mestá a dediny ďalej rástli do výšky a do šírky. A v istom zmysle aj do krásy – ak si človek potrpí na širokú škálu urbanistických a architektonických výmyslov...

PRÍŤAŽLIVÝ PRE DOMÁCICH AJ NÁVŠTEVNÍKOV

Kamkoľvek v Libanone prídete, všade sa stavia. Domy, vily, apartmány. V Libanone sa vždy točili peniaze. V súčasnosti sa mu z politických dôvodov možno vyhýbajú tradiční investori z krajín Perzského zálivu, ale stavebný boom tradične poháňa početná komunita libanonských emigrantov. Odhaduje sa, že v zahraničí žije asi 12 miliónov Libanončanov a ich potomkov. Napospol sú to majetní Ľudia, lebo excelujú v obchode. Tento talent vraj zdedili od Feničanov, ktorých považujú za svojich predkov. Z týchto 12 miliónov zahraničných obchodníkov, biznismenov a investorov sa takmer každý rád vracia „domov“, kde podľa miestnej obyčaje, spravidla v rodnej dedine (svojej alebo rodičov či prarodičov), postaví dom. Môže zasadiť aj strom, ale ten si radšej kúpi predpestovaný v obrovskom kvetnárstve... A toto je ďalší aspekt libanonského zázraku: napriek všetkým problémom je Libanon stále mimoriadne príťažlivý. Pre svojich obyvateľov, ako aj pre návštevníkov.

Danosti na to má neúrekom. Obloha, more a hory tu sú ťažba o najkrajší odtieň modrej a zelenej. Z celého Blízkeho východu iba tu možno naplniť ono povestné klišé, že v jeden deň sa môžete lyžovať aj kúpať na pláži. Mohutné kopce Libanonského masívu lákajú svojou zeleňou, majestátnosťou a históriou. V nich sa ukrývali maronitskí kresťania, vďaka ktorým sa kresťanstvo udržalo na Blízkom východe. Cez tieto pohoria prechádzali na svojich dobyvačných výpravách Rimania, Arabi, križiaci i Osmania. A okrem histórie a prírody je v Libanone široko-ďaleko najlepší hummus, mutabal, kebab, šiš tavúk a iné dobroty vychýrenej libanonskej kuchyne. Ľudia si to aj vedľa náležite vychutnať napriek tomu – alebo možno práve preto, že krajina a jej politická realita sú také komplikované.

OSTROV LIBERÁLNEJ DEMOKRACIE V REGIÓNE

Libanon je v mnohých ohľadoch blízkovýchodná rarita. Má demokratické zriadenie, v zásade liberálnej a tolerantnej spoločnosti vedľa seba žijú a o moc sa delia tri hlavné náboženské skupiny: sunnitskí moslimovia, šiítski moslimovia a maronitskí kresťania. Popri nich existuje ešte najmenej tucet ďalších náboženských

siekt a konfesií, ktoré sú oficiálne uznané a ich práva sú garantované. Takže Libanon by sa mohol celkom právom hrdiť titulom „jediná liberálna demokracia na Blízkom východe“. Problém jednotlivých sektárskych a politických skupín je však chronická nedôvera a vzájomné podozrievanie sa, že každý si chce na úkor tohto druhého odtrhnúť viac politických kompetencií a ekonomických výhod, a navyše, že ten druhý koná v záujme cudzích mocností. Táto zložitá pavučina vzťahov, prepojení a historických rivalít visí nad Libanom už desaťročia, omotáva a brzdi ho v normálnom fungovaní a rozvoji. Našťastie však nedokáže udusiť veľkú vôľu obyčajných Libanončanov jednoducho žiť a užívať si, presne v duchu hesla: viesť ako žiť a prežiť – napriek všetkému. A to je v tomto regióne a (nielen) v súčasnosti naozaj zázrak.

Peter Stano, ZVZÚ/konzul Veľvyslanectva SR
v Libanonskej republike

- Str. 28, hore: V Bejrúte
- sa napriek všetkým krízam
- neúnavne stavia.
- Str. 28, dole vľavo: Libanon
- bol križovatkou civilizácií
- a vonkajších záujmov od
- nepamäti – pozostatky
- Umajovského mesta Aanjar pri
- sýrskych hraniciach.
- Str. 28, dole vpravo:
- Každodenná realita sýrskych
- utečencov v Libanone –
- neformálny tábor pri Baalbeku.
- Str. 29, hore: Typický Libanon
- – more, kopce a nekonečná
- zástavba.
- Str. 29, dole: Viesť si aj užiť –
- nedeľné popoludnie na pobreží
- s reproduktorom, hudbou
- a vodnou fajkou.

Spievajme si dievky...

„KONÍČKY“ NAŠICH KOLEGOV

Keď vlani na „vianočnej kapustnici“ našich ministerských dôchodcov a dôchodkýň zazneli krásne svieže hlasy skupiny krojovaných žien a srdcia prítomných rozochveli tóny slovenských ľudových piesní, medzi speváčkami mnohí spoznali Ruženu Baumannovú, asistentku generálneho tajomníka služobného úradu ministerstva.

Spevu sa venuje od útleho detstva, stal sa jej vášňou, ovplyvnil jej život a ako sama hovorí „ďakujem Bohu, že mám tohto koníčka, lebo je to dar.“

Vyrastala v rodine, kde sa folklórna hudba pestovala a otec ju od malička učil spievať ľudové piesne. Talent tretiačky na základnej škole si všimli pri výbere detí do detského speváckeho zboru Zornička, kde získavala prvé skúsenosti so spevom podľa nôt a ďalšie potrebné vedomosti. Boli nevyhnutné pre účinkovanie v poprednom slovenskom detskom zbore, s ktorým absolvovala aj viacero zahraničných zájazdov.

Časom, keď sa z dievčat stala mladá dievčina, počula sa o konkurze do Lúčnice, do speváckej skupiny, ktorá vystupovala s tanečníkmi a orchestrom. „Lúčnicu som vnímala ako nedosiahnuteľný Olymp a zdalo sa mi to ako sen. Na prijímací skúšky som mala veľkú trému, spev sa mi nevydaril ako som chcela, napriek tomu sa odhodlali to so mnou skúsiť“, spomína Ružena Baumannová. O pol roka už bola sólistkou Lúčnice a začal sa pre ňu život v súbore, ktorému venovala všetok voľný čas. Skúšky striedali koncerty, zájazdy, žiadne voľné víkendy...

Keď vznikol v Čs. rozhlas v Bratislave Orchester ľudových nástrojov (OEUN) a začal s tvorbou nahrávok ľudových piesní na vyššej umeleckej úrovni, prizvali si do štúdia spevácku skupinu dievčat z Lúčnice. „Vyskúšali sme si to a potom z toho boli roky spolupráce, niekedy aj dve nahrávky do týždňa. A aby sme sa odlišili od skupiny Lúčnice, v ktorej sme aj naďalej vystupovali, vymysleli sme si názov Vajana, jeden z lokálnych názvov pre „jánske ohne“ – páli sa Vajano, Vojano, Vojanou, Vajanka. Tak totiž naši predkovia nazývali sviatok letného slnovratu.“ Pod názvom Vajana začali aj samostatne

koncertovať, dodnes majú na konte okolo 180 nahrávok v rozhlas a naspievali aj vlastné cedéčko Spievajme si dievky.

Samozrejme, aj z Lúčnice v dôsledku prirodzenej cirkulácie členky postupne odchádzali a tak prišiel rad aj na dievčatá z Vajany. Zostali však spolu aj naďalej, skúšali, nahrávali, vystupovali na koncertoch, ale už v miernejšom tempe, ako im zvýšil čas popri práci a rodine. A keď sa dnes Ružena Baumannová obzrie späť, nechce sa jej veriť, že vo Vajane pôsobí už 37 rokov. „Spev mi aj dnes dáva čosi úžasné, je to niečo, čo dokáže človeka naplniť, relaxovať a keď má niektorá z nás akékoľvek problémy, stretneme sa, zaspievame si a všetko zlé odíde.“

Dnes je už tých vystúpení pomenej, spievajú pre radosť a tešia sa, ak ich chce niekto počuť. Väčšinou chodia spievať starším ľuďom do domovov dôchodcov, kde sú vždy prekvapení, že to robia zadarmo. Medzi ich stálych „klientov“ patrí napríklad 450 dôchodcov v Devínskej Novej Vsi, kde každý rok v decembri netrpezlivo vyčkávajú na ich koledy. Chodia tiež na svadby, spievajú obradné piesne pri čepčení nevesty a rôzne iné, takmer všetko sú to charitatívne projekty. A hoci sú to už panie po päťdesiatke, ich hlasy sú stále pevné a čerstvé vďaka profesionálnej hlasovej technike, ktorej sa im kedysi dostalo v Lúčnici od hlasovej pedagogičky Margity Dalmadyovej-Skyvovej.

Za výnimočnú príležitosť minulého roka Ružena Baumannová bezpochyby považuje vystúpenie Vajany v Londýne, kam ich v rámci festivalu architektúry Open House London 2017 pozval náš veľvyslanec Ľubomír Reháč. Osem speváčok s harmonikárom dokázalo nadchnúť prítomných, zväčša zdržanlivých diplomatov a okolo 250 krajanov, ktorí ich odmenili obrovským potleskom. A tiež si spoločne s nimi zaspievali Na kráľovej holi. „Bol to nesmierne emotívny zážitok a som vďačná páňovi veľvyslancovi, že oslovil práve nás a prejavil nám dôveru.“

Aj keď sa niekedy zdá, akoby sa folklór vytrácal z nášho života, Ružena Baumannová nedá naň dopustiť. „To len tu v Bratislave sa stresujeme a naháňame, ale na vidieku ľudia folklórom žijú. Teší ma, že sa pomaly začíname vracat ku koreňom, ku kváskovému chlebu aký piekli naši starí rodičia, obdivujeme modrotlač, na šatách nosíme ľudové výšivky, objavujeme ľudovo-umelecké výrobky, v televízii ide Zem spieva... Som presvedčená, že folklór nezanikne nikdy!“

- Portrét. Foto: Tomáš Bokor.
- Uprostred a dole: Z vystupovania Vajany počas pobytu v Londýne v septembri 2017. Foto: Archív R.B.

Kybernetické útoky stále hrozia

Položme si otázku – koľkí z vás sa zamysleli, či je ich PC alebo telefón kvalitne zabezpečený? Považujeme to za samozrejmosť, hoci tento pocit môže veľmi rýchlo pominúť.

V roku 2017 v celosvetovom meradle najvýraznejšie kybernetické útoky niesli názvy ako „WannaCry“, „Petya“, či „NotPetya“ a uskutočnených ich bolo viac ako 150-tisíc! Nie všetky boli medializované a najmä, nie všetky boli nahlásené príslušným orgánom a inštitúciám. Ako sa teda môže bežný človek brániť voči kybernetickému útoku?

ZÁKLADOM OCHRANY JE PREVENCIA

Každý z nás sa snaží konzumovať ovocie a vitamíny, aby bol zdravý a odolný voči chorobám. Keď ochoríme, navštívime lekára, aby nám predpísal lieky, ktoré nám pomôžu zotaviť sa čo najrýchlejšie. Rovnako je potrebné postupovať aj pri informačných technológiách. Počítaču a telefónu je potrebné dodať vitamíny v podobe aktualizácií a posilňovať imunitu kvalitným antivírusovým systémom (výber je naozaj široký). Zároveň je potrebné dodržiavať základy obozretnosti. Deťom sa snažíme od skorého veku vstěpovať, že si nemajú brať cukríky od ľudí, ktorých nepoznajú. Prečo tak nepostupujeme aj v prípade e-mailov, ktoré sú doručené do našich schránok? Ruku na srdce, kto si niekedy stiahol aplikáciu do telefónu až potom, ako si overil jej pôvodcu?

Pri e-mailoch by ste si mali kľásť otázky: „Prečo otvárať e-mail a klikám na odkaz od niekoho, koho nepoznám?“ Alebo: „Prečo klikám na odkaz v e-maile, ktorý som nechcel alebo neočakával?“ Pre vlastnú bezpečnosť by ste mali uplatňovať zásadu: „Neklikám na to, čo som si nevyžiadal a čo nepoznám.“ Určite tak znížite riziko, že vám ukradnú prístupové heslá do internetbankingu a „vyčistia“ váš bankový účet, alebo odcudzia vašu identitu, oslovia vašich priateľov alebo obchodných partnerov a napáchajú obrovské škody.

Napriek dodržiavaniu všetkých týchto zásad stále hrozí, že sa môžete stať terčom kybernetického útoku. Na príčine sú rôzne bezpečnostné medzery (tzv. backdoors) v hardvéri, ktoré sa vyskytujú v niektorých počítačových technológiách. Ako môže takáto chyba vzniknúť? Za návrhom každej technológie stojí človek. Viaceré medzery vznikajú účelovo na uľahčenie práce vývojárov, no niektoré vznikajú neúmyselne. Zodpovedný vývojár však svoj produkt testuje každý deň (významné spoločnosti si dokonca najímajú hackerov, aby našli chyby, na ktoré vývojári zabudli) a na základe zistení vydáva rôzne aktualizácie. Preto vás počítač informuje, že prebiehajú aktualizácie a nemáte ho vypínať. A rôzne programy neustále „vyskakujú“ so žiadosťou o aktualizáciu.

KTO SA STARÁ O BEZPEČNOSŤ?

Na európskej úrovni bola v roku 2016 členskými štátmi prijatá smernica o opatreniach na zabezpečenie vysokej úrovne bezpečnosti sietí a informačných systémov v Únii (známa aj ako smernica NIS). V nej sú zadefinované základné požiadavky na zaistenie ochrany kritickej infraštruktúry v členských štátoch EÚ a zároveň uvedené opatrenia, ktoré majú tieto štáty prijať. V rámci Slovenskej republiky je najvýraznejším výstupom tejto smernice Zákon o kybernetickej bezpečnosti z dielne Národného bezpečnostného úradu, ktorý vstúpil do platnosti od 1. apríla 2018. Smernica NIS, okrem iného, určila členským štátom vybudovať tzv. jednotky CSIRT (Computer Security Incident Response Team), ktoré majú spracovávať informácie o jednotlivých kybernetických incidentoch v rámci kritickej infraštruktúry a navzájom si vymieňať informácie pre zvýšenie úrovne bezpečnosti.

U nás máme vytvorený vládny CSIRT a národný SK-CERT. Niektoré ministerstvá si tiež budú môcť vytvoriť vlastné CSIRT-y a zdieľať informácie v rámci Slovenska. Toto budú akoby lekári, zodpovední za riešenie „chorôb“ kybernetického sveta a liečiť tých, ktorí sú napadnutí. Jednotky CSIRT však nedokážu vyliečiť správanie sa používateľov, preto je stále potrebné dodržiavať zásady bezpečnosti. Nemôžeme predsa konzumovať množstvo vitamínov a následne ísť oblečení v krátkom tričku do mrazov!

- Ilustrácia hore: docent/shutterstock.com.
- Ilustrácia vpravo: ビツグアップジャパン/flickr.com.

Za návrhom každej technológie stojí človek. Viaceré medzery vznikajú účelovo na uľahčenie práce vývojárov, no niektoré vznikajú neúmyselne.

Martin Vereš

Krátky slovník diplomatickej praxe

konzulárny úradník

Je ním každá osoba, ktorú vysielajúci štát poveril výkonom konzulárnych funkcií, vrátane vedúceho konzulárneho úradu. Hodnosti konzulárnych úradníkov (od najvyššej po najnižšiu) sú: generálny konzul, konzul, vicekonzul a konzulárny zástupca. Konzulárny úradník z povolania má právo na výsady a imunity, ktoré mu prináležia podľa Viedenského dohovoru o konzulárnych stykoch, zatiaľ čo honorárny konzulárny úradník ich požíva iba v obmedzenej miere.

Konzulárny úradník má byť v zásade občanom vysielajúcej krajiny, občan prijímajúcej krajiny môže byť menovaný iba po výslovnom súhlase, ktorý môže prijímajúci štát kedykoľvek odvolať. Podobne si môže prijímajúci štát vyhradiť právo dávať súhlas na prijatie konzulárneho úradníka, ktorý je občanom tretieho štátu.

V zvláštnych prípadoch môže konzulárny úradník so súhlasom prijímajúceho štátu vykonávať svoje funkcie aj mimo svojho konzulárneho obvodu. Takisto so súhlasom prijímajúceho štátu môžu dva alebo viaceré štáty vymenovať tú istú osobu za konzulárneho úradníka v prijímajúcom štáte.

Konzulárny úradník môže vykonávať funkciu zástupcu vysielajúceho štátu v ktorejkoľvek medzinárodnej organizácii za predpokladu, že to bude oznámené príslušnému orgánu prijímajúceho štátu. Pri výkone tejto funkcie má nárok na všetky výsady a imunity, poskytované takémuto zástupcovi na základe medzinárodného práva. Avšak pri výkone jeho konzulárnych funkcií disponuje len výsadami a imunitami, určenými konzulárnym úradníkom.

V štáte, v ktorom vysielajúci štát nemá diplomatickú misiu a nie je zastúpený diplomatickou misiou tretieho štátu, môže byť konzulárny úradník poverený plnením diplomatických úloh, ak s tým prijímajúci štát súhlasí. Tým mu však nevzniká právo domáhať sa diplomatických výsad a imunit.

Prijímajúci štát môže kedykoľvek oznámiť vysielajúcemu štátu, že konzulárny úradník je persona non grata, alebo že ktorýkoľvek iný člen konzulárneho personálu je neprijateľný. V takomto prípade vysielajúci štát podľa okolností buď takúto osobu odvolá, alebo ukončí jej funkcie na konzulárnom úrade.

konzulárny zamestnanec

Je ním každá osoba, ktorá nie je konzulárnym úradníkom a vykonáva na konzulárnom úrade administratívne alebo technické funkcie. Konzulárnym zamestnancom môže byť napríklad aj osoba, ktorá pracuje ako vodič, člen domáceho personálu, záhradník, alebo ktorá plní iné úlohy, spojené so starostlivosťou o konzulárny úrad.

konzulárny zástupca

Konzulárny úradník v najnižšej konzulárnej triede. Ak je vedúcim konzulárneho úradu, jeho zatriedenie súčasne určuje úroveň konzulárneho zastúpenia v prijímajúcej krajine, ktorým je konzulárne zastupiteľstvo.

„Diplomat je muž, ktorý by mal bubnovanie politikov premeniť na jemné tóny harfy.“

Eugene O'Neill (1888 – 1953).

Americký dramatik, nositeľ Nobelovej ceny za literatúru.

• Fotografia: Carl Van Vechten/wikimedia.

konzulárny zbor

Konzulárny zbor (corps consulaire – CC) zahŕňa všetkých konzulárnych úradníkov (konzulárnych úradníkov z povolania i honorárnych) akreditovaných v prijímajúcom štáte. Za členov konzulárneho zboru sa považujú aj nerezidentní konzulárni úradníci, ktorí nesídli trvale v prijímajúcom štáte a v prípade akreditácie vo viacerých štátoch môžu byť súčasťou viacerých konzulárnych zborov.

Konzulárny zbor nie je inštitúcia ani orgán. Ako pojem nie je stanovený medzinárodným právom, ale tradíciou a zvyklosťami. Jeho okruh funkcií je veľmi obmedzený a spoločne vystupuje zvyčajne iba pri ceremoniálnych a protokolárnych príležitostiach. Na čele konzulárneho zboru stojí doyen, ktorým býva služobne najstarší konzulárny úradník v prijímajúcom štáte.

konzulát

Konzulárny úrad vyššej triedy, ktorého vedúcim je konzul. V hovorovej reči sa konzulátom nazýva každý konzulárny úrad, bez rozlišovania jeho triedy.

konzulský patent

Vymenovanie vedúceho konzulárneho úradu vysielajúci štát spravidla osvedčuje vydaním listiny, ktorá sa nazýva konzulský patent. Je vlastne akousi konzulárnou obdobou poverovacích listín veľvyslanca. V konzulskom patente sa uvádza meno konzulárneho úradníka, konzulárna trieda a kategória (či ide o konzula z povolania alebo honorárneho), sídlo konzulárneho úradu, konzulárny obvod a zvyčajne ho podpisuje minister zahraničných vecí vysielajúceho štátu.

Konzulský patent sa zasiela vopred vláde prijímajúceho štátu (zvyčajne ministerstvu zahraničných vecí), ktorá vyslovuje súhlas s prijatím vedúceho konzulárneho úradu udelením tzv. exequatur, ktorý však môže prijímajúci štát kedykoľvek odobrať alebo zrušiť. Až po udelení tohto súhlasu môže vedúci konzulárneho úradu začať vykonávať svoju funkciu.

Pokiaľ by bol vedúci konzulárneho úradu menovaný pre viac štátov, čo Viedenský dohovor o konzulárnych stykoch pripúšťa, konzulský patent sa vystavuje pre každý z prijímajúcich štátov osobitne. V prípade, že prijímajúci štát neudelí exequatur, dôvody odmietnutia nie je povinný oznámiť.

kultúrna diplomacia

Osobitná oblasť diplomacie, ktorá je neoddeliteľnou súčasťou zahraničnej politiky a jedným z moderných nástrojov na presadzovanie záujmov štátu. V porovnaní s klasickou diplomaciou sa zameriava na komunikáciu so zahraničnou verejnosťou prostredníctvom kultúry a umenia.

Špecifikom kultúrnej diplomacie je kvalitná prezentácia svojej krajiny v zahraničí s cieľom napomáhať jej pozitívne vnímanie. Konkrétne to znamená, že kultúrna diplomacia by okrem iného mala podporovať najmä rozvoj bilaterálnych vzťahov v oblasti kultúry, školstva, vedy, výskumu a športu. Z hľadiska zahraničnopolitických záujmov a priorit SR tiež napomáhať vytváranie zmluvno-právneho rámca v tejto oblasti, vrátane gestorstva príslušných medzivládnych bilaterálnych zmluvných dokumentov. Ďalej koordinovať kultúrnu prezentáciu v zahraničí v spolupráci s príslušnými ústrednými orgánmi štátnej správy a v súčinnosti so zastupiteľskými úradmi a slovenskými inštitútmi v zahraničí.

Nemenej dôležitá je spolupráca s krajinami, najmä prostredníctvom zastupiteľských úradov a slovenských inštitútov, ako aj koordinácia otázok krajskej problematiky v spolupôsobení s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí.

kuriérsky list

Diplomatický alebo konzulárny kuriér je vybavený okrem pasu aj kuriérskym listom, prípadne iným úradným dokumentom, označujúcim jeho poslanie. Kuriérsky list býva zvyčajne vystavený na osobitnom formulári s názvom vysielajúcej organizácie, najčastejšie ministerstva zahraničných vecí a väčšinou dvojazyčne: v jazyku vysielajúceho štátu a v angličtine. Obsahuje meno a priezvisko kuriéra, jeho status (diplomatický, konzulárny) a cieľ, prípadne trasu cesty. Ďalej druh a číslo jeho pasu, ako aj dátum ukončenia platnosti kuriérskoho listu. Správnosť kuriérskoho listu potvrdzuje okrúhla úradná pečiatka vysielajúcej organizácie a podpis jej predstaviteľa. Rovnakým kuriérskym listom musí byť vybavený aj príležitostný diplomatický alebo konzulárny kuriér, nedostáva ho však kapitán lietadla pri dopravovaní tzv. kapitánskej pošty, lebo v tomto prípade sa osobitná ochrana vzťahuje len na samotnú doručovanú zásielku.

laissez-passer

Vo voľnom preklade priepustka, je druh cestovného dokladu, ktorý vydávajú niektoré medzinárodné organizácie svojim úradníkom a iným osobám, ktoré cestujú a plnia úlohy z ich poverenia. Táto prax sa zaviedla kvôli námietkam, že vydanie cestovného pasu je výlučne výsadou zvrchovaného štátu a preto príslušný dokument nesie názov „laissez-passer“. Je ekvivalentom diplomatického alebo služobného pasu a jeho držiteľovi sa poskytujú výhody podľa Dohovoru o výsadách a imunitách Organizácie Spojených národov, schválenom Valným zhromaždením OSN 13. februára 1946. Cestovné doklady laissez-passer môžu používať aj úradníci a poverené osoby odborných organizácií OSN.

Takisto Európska únia vydáva členom svojich inštitúcií a zamestnancom laissez-passer, ktorý je platný vo všetkých členských krajinách EÚ, ako aj vo vyše 100 ďalších krajinách. Požiadať oň môžu tiež poslanci Európskeho parlamentu.

V poslednom čase európske cestovné doklady laissez-passer vydávajú aj imigračné úrady osobám bez platného cestovného dokladu. Dokument je určený na dobrovoľný alebo nútený návrat, prípadne vyhostenie migrantov, ktorí sa nelegálne zdržiavajú v EÚ, do ich domovských krajín, ak predtým stratili alebo zničili svoje pasy. V tomto prípade však použiteľnosť dokumentu závisí od toho, či ho cieľová krajina uzná ako cestovný doklad.

Tomáš Borec

• Ilustračné foto: Tashatuvango/Shutterstock.

Cyprus

Predstavujeme euromince

Alebo čo všetko vám môže pristáť v peňaženke?

Postupne vám predstavíme národné strany euromincí, z ktorých sa dozviete, odkiaľ vlastne pochádzajú.

- Hore, zľava doprava: cosmic_pony/shutterstock, Nejdet Duzen/shutterstock, Repina Valeriya/shutterstock.
- Uprostred: Claudio Divizia/shutterstock.
- Vľavo hore: Stocksnapper/shutterstock.
- Vpravo dole: Palis Michalis/shutterstock.

- Všetky euromince majú spoločnú prednú (lícnu) stranu, kde sú uvedené ich nominálne hodnoty, zatiaľ čo zadnú (rubovú) stranu môže každý z 19 členských štátov eurozóny využiť na prezentáciu svojich národných symbolov.

Cyprus (oficiálne Cyperská republika), ktorý zaberá zhruba tri pätiny územia, je medzinárodne uznávaným reprezentantom ostrova Cyprus a členským štátom EÚ. Zvyšnú časť ostrova tvorí tzv. Severocyperská republika, de facto samostatný štát, aj keď ho medzinárodne uznáva len Turecko.

V októbri roku 2005 sa skončila národná súťaž, zameraná na tvorbu národnej strany budúcich cyperských euromincí. Súťažné podmienky definovali pre mince tri motívy, zohľadňujúce národné charakteristiky Cypru: prírodu, dejiny a kultúrohistorický vývoj krajiny. Okrem toho bolo stanovené, že názov Cyprus musí byť na minciach uvedený v dvoch jazykoch – gréčtine (ΚΥΠΡΟΣ) a turečtine (KIBRIS).

1. januára 2008 sa euro stalo na Cypre zákonným platidlom. Výmenný kurz bol 1 EUR = 0,585274 CYP. Platnosť tak stratila cyperská libra ako relikv z čias britského koloniálneho panstva. Severocyperská republika používa ako platidlo tureckú líru.

Mince 1 € a 2 € zobrazujú tzv. Pomoský idol, vyše päťtisíc rokov starú sošku ženy s rozpaženými ramenami v tvare kríža, pravdepodobne symbol plodnosti. Okolo krku má náhrdelník znázorňujúci identickú postavu. Soška z medenokamennej doby je zhotovená z minerálu pikrolitu, ktorý zrejme pochádza z údolí Karyotis a Kouris. Nájdená bola neďaleko obce Pomos v niekoľkých exemplároch a vystavená je v Archeologickom múzeu v Nikózii. Je typickým príkladom cyperského prehistorického umenia a vyjadruje postavenie Cypru v centre civilizácie. Na hrane mince 2 € sa dvakrát strieda nápis 2 ΕΥΡΩ 2 EURO.

Vyobrazenie kyrénskej obchodnej lode zo štvrtého storočia pred našim letopočtom sa nachádza na minciach nominálnych hodnôt 10, 20 a 50 centov. Symbolizuje námornú históriu ostrova a jeho kľúčovú úlohu v obchodnej výmene. Kyrénska loď je najlepšie zachované antické plavidlo v Levantskom mori. Objavili ju v roku 1965, vyzdvihli a zreštaurovali. Vystavená je v pevnosti Kyrénia. Loď sa potopila okolo roku 300 pred našim letopočtom. Viezla asi 400 amfor s vínom, ako aj ďalší tovar a stala sa pravdepodobne obeťou pirátov.

V roku 1985 postavili pod vedeckým dohľadom repliku lode s názvom Kyrenia II. Stala sa súčasťou experimentálnej archeológie s cieľom získať poznatky o možnostiach antického staviteľstva lodí, správania sa plachiet a spôsoboch plavby. V nasledujúcich 17-tich rokoch loď navštívila rôzne výstavy, stala sa symbolom ostrova a osvedčila sa ako „plávajúci veľvyslanec“ Cyperskej republiky. Po návšteve v Japonsku postavili v prístave mesta Fukuoka ďalšiu repliku Kyrenia III.

Na mince 1, 2 a 5 centov sa dostal motív cyperského muflóna, ktorý sa nachádza len na tomto ostrove a jeho zobrazenie možno nájsť aj na mnohých gréckych a rímskych mozaikách. Tento vzácny druh voľne žijúcej divjej ovce Cyperčania nazývajú agrinó. Niektorí tvrdia, že skrýva v sebe krásu jeleňa a svižnosť horskej kozy, avšak stretnúť ho možno iba v odľahlých horských oblastiach.

Cyperské euromince vydané v rokoch 2008 a 2009 razili vo Fínsku, od roku 2010 prevzala ich razbu grécka mincovňa v Aténach.

Tomáš Borec

• Knižku spoločne pokrstili (zľava) súčasný minister Miroslav Lajčák a bývalí ministri Milan Kňažko, Eduard Kukan a Pavol Demeš, ktorí v priekopníckych rokoch slovenskej diplomacie stáli na jej čele. Foto: Tomáš Bokor.

• Knižka vznikla ako projekt v rámci dotačnej schémy MZVaEZ SR a je určená všetkým – profesionálom i laickej verejnosti. Foto: Tomáš Bokor.

Zrod našej diplomacie očami jej aktérov

Kedy sme v poslednom minuloročnom čísle nášho časopisu avizovali prípravu knižky k 25. výročiu vzniku Slovenskej republiky, v ktorej by sa „pamätníci i bezprostrední aktéri vzniku a začiatkov našej zahraničnej služby vyrozprávali zo svojich vtedajších dojmov, pocitov, povinností i zodpovedností“, mnohým to pripadalo ako iba pekná ilúzia. Veď kto by sa dnes ešte chcel prehŕňať v starých spomienkach a zážitkoch, pripomínať si turbulentné časy, v ktorých sa pred štvrtstoročím lámali nielen zuby času odolávajúce inštitucionálne vzťahy, ale aj mnohé ľudské osudy.

Napriek tomu stalo sa. Autorom myšlienky a zostavovateľom knižky Márii Krásnohorskej, Viliamovi Rothovi a Igorovi Grexovi sa podarilo z oslovenej stovky „zlomit“ 58 súčasných i bývalých diplomatov, vrátane štyroch ministrov, aby načreli do svojich pamätí a to, čo v nich objavili, položili na papier. Boli to ľudia, ktorí podľa Márie Krásnohorskej v rokoch 1991 – 1993 pôsobili na ministerstve medzinárodných vzťahov, neskôr na ministerstve zahraničných vecí, alebo slúžili vo federálnej

diplomacii na veľvyslanectvách Československej federatívnej republiky, a potom 1. januára 1993 dvíhali vlajky samostatného Slovenska. Kolegovia sa rozpisali, a tak z pôvodne zamýšľanej brožúrky vznikla po náročnej redakčnej a edičnej práci kniha, obsahujúca 360 strán a 16 farebných príloh! S názvom „Svedectvá a príbehy“ a podtitulom „Diplomacia v období vzniku Slovenskej republiky“ ju vydalo vydavateľstvo Slovart.

Na krste knihy, ktorý sa uskutočnil 2. februára 2018, sa zúčastnili náš súčasný minister Miroslav Lajčák a bývalí ministri Milan Kňažko, Pavol Demeš a Eduard Kukan, ktorí v priekopníckych rokoch slovenskej diplomacie stáli na jej čele. Minister Lajčák v príhovore vysoko ocenil myšlienku i koncept knihy a okrem iného uviedol: „Sila knihy spočíva v tom, že je to 58 individuálnych, autentických výpovedí. 58 čiepok, ktoré vytvárajú jeden obraz, jednu mozaiku. A napriek tomu, že tie príbehy sú individuálne, tak ten obraz je jeden a spoločný a hovorí, že 25 rokov slovenskej diplomacie je úspešným príbehom.“

-red.-

Novinky v medzinárodnej zmluvnej základni SR

AKTIVÁCIA JURISDIKCIE NAD ZLOČINOM AGRESIE

Zhromaždenie zmluvných strán Rímskeho štatútu Medzinárodného trestného súdu na svojom 16. zasadnutí v New Yorku v dňoch 4. až 14. decembra 2017 prijalo rezolúciu o aktivácii jurisdikcie Súdu nad zločinom agresie. V dôsledku uvedeného bude môcť Súd stíhať a súdiť páchateľov zločinu agresie od 17. júla 2018 (deň 20. výročia podpisu Rímskeho štatútu).

Rezolúcia nadväzuje na tzv. Kampalské dodatky, ktoré sa týkajú zmien Rímskeho štatútu s ohľadom na zločin agresie a definíciu vojnových zločinov. Dodatky boli prijaté na Hodnotiacej konferencii Rímskeho štatútu v ugandskej Kampale ešte v júni 2010 (odtiaľ názov „Kampalské dodatky“) s cieľom jednak zahrnúť zločin agresie a podmienky výkonu jurisdikcie Súdu vo vzťahu k tomuto zločinu, a jednak rozšíriť definíciu vojnových zločinov v Rímskom štatúte.

Aktivácia jurisdikcie Súdu voči zločinu agresie je výsledkom dlhodobej snahy prispieť k predchádzaniu vojnových konfliktov a posilniť zákaz

nedovoleného použitia sily, zakotvený v Charte Organizácie Spojených národov. Súd bude môcť uplatniť jurisdikciu vo vzťahu k tomuto zločinu v limitoch územia a občanov tých štátov, ktoré dodatok o zločine agresie ratifikovali alebo k nemu pristúpili (v súčasnosti 35 štátov).

Zhromaždenie zároveň prijalo rezolúciu o zmene definície vojnových zločinov v jurisdikcii Súdu. Tá sa rozšírila o tri skutkové podstaty, týkajúce sa používania zakázaných prostriedkov boja (použitie biologických alebo toxínových zbraní; zbraní spôsobujúcich zranenia fragmentmi, ktoré nie je možné detekovať röntgenovým žiarením; a laserových zbraní).

Slovenská republika pristúpila k Dodatku k Rímskemu štatútu o zločine agresie dňa 28. apríla 2014. Rímsky štatút, podpísaný 17. júla 1998, založil Medzinárodný trestný súd v Haagu, ktorý je príslušný na stíhanie a súdenie najzávažnejších medzinárodných zločinov dotýkajúcich sa celého medzinárodného spoločenstva: zločinu genocídy, vojnových zločinov, zločinov proti ľudskosti a zločinu agresie. V súčasnosti je zmluvnou stranou Rímskeho štatútu 123 štátov sveta.

Michaela Šjkorová

